

Kulturní noviny

zima 2010 / 2011 – výtisk zdarma

DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

JIŘÍ PLOCEK

Cílení

Koncem října poreferoval o našem projektu ve své relaci pro Radiožurnál Karel Hvizďala. Připomněl inspiraci německými družstevními novinami „die tageszeitung (taz)“, jejichž existence je pro něj vítězstvím tamní občanské společnosti a dodal, že náš podnik je indikátorem stavu společnosti naší.

Není jednoduché uvést tento projekt v život. Ukazuje se, že jsme se pustili v českém prostředí do bezprecedentního pokusu, jehož největší překážkou je občanská apatie a skepse, na druhé straně však největšími spojenci jsou zdravé instinkty a prvorepublikové družstevní tradice. Přičemž ale nakonec – posun tu je!

Provozujeme webové stránky s informacemi o projektu. Vytvořili jsme okruh autorů a externích spolupracovníků pro rozjezd tištěného periodika. Postupně se vytváří okruh zaregistrovaných předplatitelů. Vydali jsme dvě ukázková čísla, toto je třetí. Uspořádali jsme konferenci, jejíž publicistické výstupy shrnujeme uvnitř tohoto čísla. Navázali jsme kontakty s družstvem taz. Dosavadních šest desítek členů družstva z celé republiky dalo vzniknout síti, jež nás fyzicky spojuje s regiony. A vítáme členy další, pro které je nezávislý a přitom občansky angažovaný tisk smysluplný a perspektivní. Stačí vyplnit přihlášku, vložit členský vklad a jste naši – a my vaši. Tvoří se tu společný prostor, který vykráčuje z dosavadních mediálních stereotypů. Po analýze dosavadního vývoje jsme vypracovali plán zaváděcího projektu, čtrnáctidenní s ročním předplatným 650 Kč. Zajištění ročního provozu je podmínkou spuštění pravidelného vydávání. Každý zaregistrovaný předplatitel, každý nový družstevník přibližuje jeho start, který už není v nedohlednu. Pokud vás naše noviny osloví, přidejte se k nám. Povězte o nás svým přátelům.

Přeju vám pěkné počtení!

Protestuji!
Korupce ano,
ale jinak!

www.kulturni-noviny.cz

Antonín Bajaja. Foto Jan Němec

Přeji české literatuře víc čtenářů než spisovatelů

Narodil se v roce 1942 a většinu svého života pracoval jako odborník na výživu zvířat. Jako spisovatel debutoval ve svých čtyřiceti, ačkoli svou poslední knihu *Na krásné modré Dřevnici* psal podle svých slov v různých podobách padesát let. V roce 2010 za ni dostal Státní cenu za literaturu. Se spisovatelem Antonínem Bajajou hovořil Tomáš Koloc.

V knize *Na krásné modré Dřevnici* popisujete, jak jste v dětství s kamarády hráli hru *Business*, stavěli při ní v Praze virtuální hotely a „všelijak s nimi kšeftovali“. Pasáž končíte větou: „Uřčitě tušíš, že si z tamtých časů trochu střílím, [...] svět není jen korunka ke korunce a něco za něco. Naštěstí jsem to nikam nedotáhl.“ Myslím, že prožitek této pravdy je největším duchovním ziskem každého občana středovýchodní Evropy, který prošel obdobím tzv. komunismu. Nicméně není fakt, že jste za *Na krásné modré Dřevnici* dostal letošní Státní cenu za literaturu, tak trochu porušením vašeho konstatování, že jste to nikam nedotáhl?

Kam bych to měl dotáhnout? Dal by se o tom napsat esej, ale snad postačí, když například řeknu, že knížku jsem psal cca tři roky a Státní cena mi vynesla honorář na úrovni 40 korun za hodinu. No, bez ceny by to bylo jen pár halířů. Jenže existují i ošidnější měřítka. Třeba sláva. Daniela Fischerová o tom napsala fejeton. Zavádí nás do pizzerie, kde prodávají pizzu Michelangelo. Chlapec tvrdí mamince, že Michelangelo je želva nindža, zatímco jeho pětiletá sestřička se mu směje, protože Michelangelo je přece počítačový vir. A spisovatelka se ptá, co zbude ze vši slávy? Nikdo nebude po letech vědět, co jsme byli. Sochař? Želva? Pizza? Vir?

pokračování na straně 7

PETR KOVÁŘ

Celebrateholici

Sedmnáctý listopad je Mezinárodním dnem předčasně narozených dětí. Jsou dny, kdy vzpomínáme na zabitě velryby, na svou schopnost dojít na nákup bez auta, na všechny svaté, na napsané knihy nebo na události mimořádného významu. Po tvořivém nasazení dní pracovních je svátek časem reflexe, zastavení.

V nedávném shonu jsem mířil na máchovskou konferenci, kterou v Moravském zemském muzeu pořádala Obec spisovatelů. Měl jsem asi dvacet minut k dobru, a tak jsem vklouzl do malé kavárny nad Kapucínským náměstím. Na jedné ze stěn kavárny probíhala ve smyčce projekce videa s názvem *Turista*, od Tomáše Hružy. Muž s batohem stojí ve středu záběru na lesním palouku. Je naprosto nehybný. Jako zastavený v čase. Přestože ani okolí se nijak divoce nemění – takže si chvíli myslíte, že jde o fotografii a nikoli video – pozvolna si začnete všimnout drobností, jakými je přelet hmyzu nebo pohyb v koruně nejbližšího stromu. Turistovi se nabízí jiný pohled do krajiny. Právě k tomuto druhu turismu nás ponoukají rozličná výročí. Potřeba strukturovat čas naší činnosti se nespokojuje s dělením roku na čtyři období; vždyť kdo dnes ví, kdy se sází brambory a kdy je třeba vykopat jahodníky, prostríhat švestky a obrátit zem. Čas je rytmizován svátkem. V nahromaděném listopadovém dění jsme slavili Památku zesnulých, Den boje studentů za svobodu a demokracii, dvě stě let od narození Karla Hynka Máchy a obchodní domy nám svou výzdobou připomněly hrůzu blížícího se Adventu. Jde to dohromady? V rozpětí jednoho měsíce snad ano. Ale když se vám sejdou dva svátky v jeden den, jako je tomu ve zmiňovaný sedmnáctý listopad? Můžete se reflexivně hroužit dopoledne jedním směrem a odpoledne druhým, anebo je spojit.

Před jednadvaceti lety to prasklo, našťastí spíš sametově než krvavě, nicméně v revolučním nadšení. Dnes není nikdo za nic odpovědný. Vstaň a choď! V lepším případě zůstáváme v rolích *Turistů* Tomáše Hružy, když přetřásáme, jako nyní já, slovo demokracie. Jenže reflexi má střídát revoluce, jinak je na tom stejně jako sváteční den bez všedních. Chybí nám takové všední revoluční nadšení. *A podobně jako se kurděje léčí zeleninovou stravou, tak možná jedinec vyčerpaný reflexí nepotřebuje ani tolik síly, jako spíš trochu iluze*, píše roku 1846 Soren Kierkegaard v úvaze *Současnost*, v níž kritizuje společnost, kde hrdinou je ten, kdo kličkuje, nikoli kdo jedná, společnost disputérů, která není schopna akce.

Advent znamená příchod. Je to doba očekávání a naděje. Spolu s tím, že předčasně narozené děti mají svůj svátek, jsem se dozvěděl, že čeští lékaři patří v péči o ty, co v bezpečí nedozráli, ke světové špičce.

Bez pardonu

O SMYSLU MARNOSTI

Kam se dnes v Evropě podíváme, všude se protestuje proti škrtům. A všude jaksi marně. Politici krčí rameny a do omrzení opakují, že kvůli velkému zadlužení a krizi se musí šetřit. Občané, kteří mají nést břemeno dluhů, ovšem namítají, že státní dluh nezpůsobili, a logicky se ptají, proč k odpovědnosti nejsou voláni viníci. Na to je ale jednoduchá odpověď: viníci (finanční spekulanti, lichváři, všichni ti velkovyděrači a velkopřekupníci, kterým se souhrnně říká „trhy“) nás mají v hrsti a politici si na ně netroufnou. Státy jsou dlužny lichvářům, tedy bankám, které jim velice ochotně půjčují za nemravný úrok. Aby se tak ale mohlo dít, museli nejprve politici lichvu legalizovat, takže mezi dlužícím politikem a bankéřem věřitelem existuje nesmírně silné pouto spoluviny: Politici jsou bankéřům zavázáni za to, že pro ně tisknou peníze, bankéři politikům pak vděčí za právo peníze tisknout.

Žijeme v systému, který už není tmelen lidmi, jejich prací, potřebami, jejich vůlí či jejich sny. Lidé se stali nahraditelnými, zaměnitelnými a postradatelnými. Co systém drží pohromadě, jsou peníze, které už člověka nepotřebují, neboť vznikají a působí v systému autonomně, nezávisle na tom, co vytvoříme či spotřebujeme. Z toho ale plyne, že nemají smysl protesty, jejichž cílem je, aby systém fungoval. Není porouchaný. Funguje bezchybně. Jen jaksi proti lidem, které staví proti sobě.

Smyslem protestů, které samy o sobě jsou nesmyslné, neboť směřují proti důsledkům, nikoli proti příčinám, je obnova lidské vzájemnosti. Lidé, co vystoupí ze svých ulit a společně se octnou v ulicích, jsou kvalitativně rozzlobeni jinak, než izolovaný jedinec, propadající zoufalství a pocitu, že si třeba za svou bezmocnost může sám. Není podstatné, co lidé nespokojení s politikou křičí. Pro jejich rodiče se sebevědomí, pro pocit, že jsou v právu, neboť se dožadují spravedlnosti, je důležité, že kráčejí a pokřikují spolu. A že na to „trhy“ nezareagují? A proč nás to má vůbec zajímat?

IVAN HOFFMAN

Kauza anonymy: Jde o víc

Před rokem jsem otevřel v nultém čísle Kulturních novin problematiku podivných poměrů na Katedře filosofie Filozofické fakulty Masarykovy university. Jedním z úhelných případů byly sadistické anonymy zasílané několik měsíců profesoru Jaroslavu Hrochovi. Ten případ je symbolický, protože nakonec ani tak v jejím důsledku nejde o osobu pachatele, i když jeden z profesorů byl policií obviněn a jde k soudu. To je spíše smutný příběh, ať už s jakýmkoli koncem.

V této kauze jde především o to, jak se k ní postavilo vedení katedry a fakulty. Jako kdyby vůbec nebylo schopno rozeznat její společenskou závažnost, protože anonymy neobsahovaly jen úzce osobní, nenávistnou rovinu, ale útočily i na publicistické a další aktivity postiženého. To je jedna věc. Druhá alarmující skutečnost je, že vedení nebylo schopno veřejně přiznat situaci její elementární lidský rozměr, postavit se za postiženého (při včasné a jednoznačné veřejném vyjádření by věci jistě nemusely dojít tak daleko), ba dokonce situace dospěla až do stadia, kdy děkan fakulty a kolegové z katedry ve svém pojetí vnímají oběť trestného činu jako škůdce, který se pokouší skandalizovat pracoviště. Je to podivný posun od normálního vnímání lidských hodnot, který současně zpochybňuje kompetence příslušných vedoucích pracovníků. Kdybychom takhle uvažovali v rámci celé společnosti, tak nebezpečně zrelativizujeme mravní souřadnice. Agresor a jeho oběť by byly stavěny na

PATRIK EICHLER

Protivládní koalice

Proti vládě Petra Nečase dnes stojí několik politických stran, obě nejvýznamnější odborové centrály i řada rozmanitých občanských iniciativ. Předmětem sporu je v nejjobecnější formulaci budoucnost historického kompromisu mezi prací a kapitálem.

Ulice zaplavili demonstranti, což by ještě na jaře bylo nemyslitelné. <http://w75.imtp.me>

„Ve všech podnicích, kde někdo přišel s jakýmkoli procentem, tak to zpravidla znamenalo, že neměl pevně v rukou ekonomiku a nevěděl, co má vlastně dělat,“ řekl na tiskové konferenci ČMKOS 24. listopadu Josef Středula. Předseda Odborového svazu KOVO tak nejen svou přítomností podpořil kolegy z veřejných služeb a správy, kteří právě oznamovali podrobnosti své celodenní stávky vyhlášené na 8. prosince. Stručně řečeno – podle Středuly by žádný podnik nemohl na krizi reagovat tak nekoncepčně jako vláda.

Společnou charakteristikou vládních návrhů je snaha vyvést finanční prostředky z veřejných systémů do soukromých rukou. A v důsledku tak na občana-zákazníka převést povinnost za dané služby platit.

Nejméně nápadná, ale možná nejcitelnější může být změna § 13 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Daný paragraf vyjmenovává, co vše je ze zdravotního pojištění hrazeno, a znemožňuje připlácet si za tzv. „nadstandard“. Nejen podle odborů se s chystanou novelou do tzv. nadstandardní kategorie dostane řada dnes běžně využívaných úkonů (léků i operací).

Veřejné rozpočty přímo oslabí i důchodová reforma, pokud její součástí bude jakákoli forma tzv. opt-outu – povinného připojištění v soukromých fondech. Stát by musel dotovat stávající důchody, protože by lidé část prostředků již neodváděli státu, ale fondům. Občan by ovšem neměl de facto žádnou záruku, že onedlugo, ve kterém si na důchod spoří, bude za dvacet nebo padesát let ještě existovat a že skutečně vytvoří zisk nutný k výplatě části jeho důchodu.

Dlouhodobě pak odboráři upozorňují na návrhy změn v zákoníku práce, které mají omezit ochranu zaměstnanců, např. řetězím smluv na dobu určitou, na omezení podpory v nezaměstnanosti nebo diskutovanou možnost vyplácet dlouhodobě nezaměstnaným nižší než minimální mzdu.

Tyto a další příklady odboráři doplňují konstatováním, že sociální dialog s odbory, ale i se zaměstnavateli, vede vláda pouze formálně. Že materiály k připomínkovým řízením dodává pozdě a až poté, co si je odboráři sami vyžádají. Podobnou zkušenost mají i opoziční politické strany. Při schvalování některých zákonů už byla znemožněna obecná zpráva, některé tzv. úsporné zákony byly schváleny v režimu legislativní nouze. Na aroganci politické reprezentace i vysokých státních úředníků opakovaně upozorňují reprezentace vysokých škol i různé občanské iniciativy.

ZA ZMĚNU SYSTÉMU

Všechny výše uvedené příklady jsou přitom součástí širšího pohybu proti sociálně-tržním ekonomikám, které se v Evropě ustavily po druhé světové válce. Hospodářský růst má

v těchto ekonomikách přinášet sociální pokrok. Z definice v nich existují sociální práva krytá *universálními* systémy. Patřilo by sem veřejné zdravotní či důchodové pojištění i veřejné školství. Důležitou charakteristikou těchto systémů je také existence sociálního dialogu – tripartity.

Dnešní spor tímto zastřešujícím způsobem popisuje nejčastěji ČSSD. Odpor proti vládním návrhům však dnes vedou odbory, pravděpodobně proto, že skrze své základní organizace mají přímý kontakt s pracujícími lidmi.

Ze čtyřiceti tisíc účastníků zářijové pražské odborové demonstrace sice určitě polovina lidí nebyla v odborech organizována. Zatím ale není jiná než odborová struktura, která by takovouto manifestaci dokázala svolat a která by – chráněna mezinárodními dohodami – mohla vyhlásit stávkou. Struktury opozičních politických stran i občanských iniciativ jsou buď příliš pasivní, nebo slabě a izolované.

PROTI KAPITALISMU

Mezi ty izolované patří některé iniciativy radikální levice. Za všechny můžeme upozornit na hnutí Nové antikapitalistické levice, které dnes coby politické hnutí usiluje o registraci ministerstva vnitra.

Program NAL je anarchoidní, jeho stoupenci deklarují, že nestojí na půdě parlamentní demokracie („Skutečné rozhodování totiž neprobíhá v parlamentu, ale ve správních radách bank a korporací na straně jedné a prostřednictvím stávek a masových akcí v ulicích na straně naší.“), přesto ale bude mít mezi mladou intelektuální levicí nezanedbatelný vliv.

NAL si ve svém prozatímním programu vytkla za cíl znárodnění strategických podniků, bank a všech firem registrovaných v daňových rájích a kromě jiného požaduje vystoupení z NATO. „Levicové parlamentní strany, ČSSD a KSČM, ke kterým se obrací většina pracujících,“ podle Nové antikapitalistické levice „selhávají na celé čáře. Odboroví předáci otálejí pusit se do boje.“ Uskupení s podobným programem bychom přitom našli ještě několik.

SPOJOVAT SÍLY

„V České republice existuje velké množství organizací a hnutí, které se zabývají teoretickým i praktickým rozvojem alternativního systému zdola,“ píše se v zakládajícím manifestu Alternativy zdola, sdružení vzniklého z iniciativy ekonomky Ilony Švihlíkové. „Úsilí o změnu je však často dílčí a roztržité, a proto se domníváme, že je na čase tyto různé aktivity propojovat, spojovat síly a spolupracovat na solidární a všestranně prospěšné bázi.“ Podobné cíle si do počátku své práce vytkla i Iniciativa za společenskou změnu ekologického právníka Petra Kužvarta anebo ProAlt, Iniciativa pro kritiku reforem a na podporu alternativ, jehož nejznámější postavou je dnes socioložka Tereza Stöckelová. Jde o síť, které chtějí propojovat lidi podobných názorů v celé České republice.

Nejbliže k formulaci konkrétního programu má Alternativa zdola, hlásící se k podpoře komunitarismu a přímé demokracie. Její členové tak propagují mj. daňové zrovnoprávnění menších obcí, participativní rozpočty, tzv. „místní měny“ ale i podporu státu pro převzetí krachujících továren dělníky, jak je to možné v některých západoevropských zemích.

Přes dané limity by spolupráce s těmito iniciativami byla řešením pro levicové strany, které hledají cestu z pozice pouhých obhájců státu quo sociálního státu. Základní shoda, že člověk a příroda nejsou komoditami a že ekonomické zákony se nerovnají zákonům přírodním, zde již panuje.

JIŘÍ PLOCEK

Autor je novinář, spolupracuje s Deníkem Referendum a s Collegium Bohemicum, o. p. s.

JIŘÍ GUTH

Jak se dělá zelený zázrak?

Volební preference německých zelených v poslední době výrazně stoupají. Analýza tohoto jevu může být užitečná i pro naše zelené. A nejen pro ně.

Otazník v titulku není vůbec náhodou. Německým zeleným, plným názvem Spojenectví90/Zelení, přisuzují aktuální průzkumy volebních preferencí mezi osmnácti a pětadvaceti procenty (v Berlíně jsou podle průzkumů od letošního července dokonce nejsilnější politickou stranou). O příčinách tohoto historického, i když poněkud virtuálního úspěchu ale spekulují němečtí komentátoři i sami zelení. Ti se především snaží zachovat si chladnou hlavu – na nedávném sjezdu ve Freiburgu přímo zaznělo, že na biosekt nebo ekopivo bude čas, až jestli tvrdá práce přinese příslušné volební výsledky.

V německých novinách panuje shoda na tom, že faktory úspěchu zelených jsou krom jiného důsledně protiválečné a protijaderné postoje. Der Spiegel k nim řadí až populistický přístup k sociální politice (levicovost zelených je přítom mimo diskusi), ale zároveň podstatná část nových voličů přichází zprava, z křesťanskodemokratické CDU a z liberální FDP. Na konci listopadu 2010 vystoupili zelení v Hamburku z koalice s CDU a ukončili tím historicky první černozeleňou koalici na zemské úrovni. Nedokázali totiž například zabránit ekologicky nešetrným úpravám dolního toku Labe, a jejich preference stagnovaly.

Tradiční zelená témata (jaderná energetika, klimatická změna, rovná práva a příležitosti a využívání chytrých technologií) se přitom daří udržovat ve veřejné diskusi i navzdory hospodářské recesi, která jim obecně příliš nesvědčí. Sociologové je totiž spojují s takzvaně postmateriálními hodnotami.

Je nesporné, že podstatný faktor současné popularity německých zelených je jaksi vnější. Pravicové strany se vyčerpávají obtížným vládnutím a sociální demokracie působí unaveně a nedokáže hrát roli důsledné, alternativní opozice. Strana Levice je sice radikální, ale možná až příliš – pro větší část populace není dost důvěryhodná, alespoň prozatím.

Volební výsledky německých zelených stoupají už dlouhodobě, s jediným větším zakolísáním v roce 1990. Tehdy váhali

podpořit úplné a rychlé sjednocení obou německých států – kvůli naději, že východní spolkové země by nemusely naskočit na dráhu standardního kapitalismu.

Proto můžeme i kořeny jejich současného úspěchu hledat ve vzdálenější minulosti. Prvním může být ukotvení v étosu revolty šedesátých let, a nejvíc přímo roku 1968. Právě tehdejší mládež se dnes k zeleným přiklání, takže za posledního půldruhého roku zaznamenali fenomenální nárůst u voličů v předdůchodovém věku. Ve věkové skupině 45–59 let měli v listopadu 2010 podporu plných 31 procent.

Druhým kořenem, který vynikne zejména z české perspektivy, je dlouhodobý spor – v tom i dialog – mírnějších a radikálnějších politiků, označovaných jako realos a fundis. Ne že by někdy nenabýval až nekulturních forem (na sjezdu v roce 1999 byl tehdejší ministr zahraničí Joschka Fischer zasažen a lehce zraněn pytlíkem s červenou barvou), ale tolerance a důsledně demokratické metody jednoznačně převládají – a slaví úspěch. Poslední frakční neshody vrcholící štěpením se datují k roku 1984, kdy ekologové s pravicovou až krajně pravicovou orientací vytvořili Ekologicko-demokratickou stranu (ÖDP).

Třetím kořenem je angažmá zelených ve spolkových vládách s SPD v letech 1998–2005. Lapidárně řečeno, vykonali tam víc dobrého než špatného. Špatný (a tedy předmět vnitrostranické kritiky) byl souhlas s bombardováním bývalé Jugoslávie a posléze i Iráku, jakož i s rostoucím vývozem zbraní. Naopak velkým úspěchem byla dohoda o postupném výstupu Německa z jaderné energetiky. Nedávný odklad tohoto výstupu, který připravila kancléřka Merkelová, nepochybně přispěl k současnému posílení zelených. Nenápadným, ale důležitým úspěchem bylo i několikaleté vedení ministerstva zemědělství. Ministryně Renate Künastová, označovaná ne přímo za fundi, ale za idealistku, rozšířila jeho působnost o ochranu spotřebitele. Právě

tím ukázala širokou „užitečnost“ zelených pro nové voličské skupiny, aniž slevila ze zelených principů.

Ochranu spotřebitele hlásali i čeští zelení před volbami v roce 2006, ale potom dokázali jenom založit příslušný podvýbor v poslanecké sněmovně. Ostatně i v jiných směrech mohou v Německu čerpat inspiraci a povzbuzení. Zejména pokud tam ten „zelený zázrak“ bude v příštích parlamentních volbách dokonán.

Kresba Aleš Čuma

Autor je ekolog a publicista.

MIROSLAV POLREICH

Prolegomena k otázkám zahraniční politiky

Konec bipolárního světa je realitou, z níž vyplývá celá řada důsledků. I naše zahraniční politika by se s tím měla vyrovnat a postavit náš stát do důstojné role v rámci mezinárodní spolupráce při překonávání stereotypů a předsudků. Lisabonský summit NATO je v tomto ohledu přelomový. Prohlubuje mimo jiné vztah západních zemí s Ruskem.

V současné době žijeme ve stále zmenšujícím se světě. Naše obrození mělo národní charakter a byl to T. G. Masaryk, který pojal českou otázku jako nedílnou součást Evropy. Dnes i tento přístup by byl velmi malým prostorem pro naše uvažování. Ještě nedávno jsme žili v rozděleném světě. Přišla dekolonizace a nakonec či konečně rozpad bipolárního světa. Svět je unifikován, ale nemá svého unitárního vůdce, jak si mnozí z nás představovali při hledání svého místa v euroatlantické civilizaci. Nastoupila globalizace, která má mnoho definic, ale doufejme, že jen jednu jednotící funkci – globální odpovědnost.

Zní to logicky, pochopitelně, a dokonce nadějně. Bohužel nejsme všichni stejní se stejnými zájmy, a tím ani názory. I národy mají svůj individuální charakter vzhledem ke svému vývoji i mnoha dalším zvláštním aspektům, které můžeme přiřadit kulturní či civilizační vyspělosti. Definovat národní zájem není proto snadná záležitost. Musí být zařaditelný právě svými zvláštnostmi do ostatního mezinárodního společenství. Moderní historie nám k tomu dala mechanismus mezinárodního práva či přímo mezinárodní organizace, dokonce univerzální. Zde jsme byli schopni se dohodnout a posílit tak vzájemný respekt a rovné postavení. Tím je do jisté míry určována i naše váha v zahraniční politice. Nejsme tudíž bezmocní ani malí.

K porozumění a hlavně k aktivnímu přístupu v oblasti zahraniční politiky, která má hájit naše zájmy, musíme dobře porozumět současnému stavu světa i jeho vývoji. Můžeme respektovat blízkost našich smluvních spojenců, ale nemůžeme pouze pasivně přijímat jejich stanoviska.

Často se setkáváme se zásadou, že navenek by zahraniční politika měla vystupovat jednotně a snad být také tmelícím prvkem i vnitřní politické scény. Je to přístup uvážlivý, ale předpokládá ujednocující otevřenou vnitřní diskusi k mezinárodním otázkám. Ta tu dosud chybí. Nemáme dostatek informací, a to nejenom faktických dat, ale i odvahy k vlastnímu analytickému přístupu. Budme otevření a podívejme se proto trochu jiným pohledem na některé z posledních událostí.

Ve dnech 19. a 20. listopadu proběhl lisabonský summit NATO, a to za účasti vedoucích představitelů všech 28 členských zemí a dále za účasti vedoucího představitele Ruské federace. Úkolem bylo stanovit strategickou koncepci do roku 2020. Podstatný důraz se kladl na potvrzení vztahu a další spolupráci s Ruskem. Po rozpadu bipolárního světa to byla vždy rozhodující otázka. Tato linie byla nastoupena ještě před rozšířením NATO o ČR, Polsko a Maďarsko tím, že byla uzavřena Smlouva o vzájemné spolupráci s Ruskem. Nakonec to byla jednoznačná podmínka USA, aby vůbec s rozšířením NATO souhlasily. Důvod byl snadno pochopitelný. Nové uklidňující se bezpečnostní prostředí bylo závislé na spolupráci a dobrých vztazích právě těchto dvou mocností. Mnozí z nás vzpomenu, že někteří tehdejší naši politici pod dojmem jisté pseudoideologie tento přístup USA nedovedli pochopit.

Nová koncepce není v tomto směru rozhodně novou, ale prohlubující právě tuto spolupráci. Protiraketová obrana, která ještě v dobách „brdského radaru“ měla aspekt jistého nedorozumění a v našem přístupu

nepochopení a snad i politického zneužití, se posunula do oblasti otevřené spolupráce, na kterou ve vztahu k Rusku právě USA naléhají a hledají pro ni reálný základ. Tento bod dohody má původní a obnovující se obrannou tendenci organizace, i když jisté útočné akce, zvláště v oblasti Balkánu pod žádné ustanovení Severoatlantické smlouvy nelze zařadit, neboť ta stanoví jediný svůj závazek ve svém článku 1: „Smluvní strany se zavazují ... urovnávat veškeré mezinárodní spory, v nichž mohou být zapleteny, mírovými prostředky tak, aby nebyl ohrožen mezinárodní mír, bezpečnost a spravedlnost, a zdržet se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly...“. Je zajímavé, že komentáře našeho tisku právě tento obnovující se prvek v přístupu zemí NATO opomíjí.

Podstatnými závěry zasedání jsou tudíž společná protiraketová obrana a prohlubující se vztah s Ruskem, což spolu souvisí. K pochopení tohoto základního směřování – a pojmenujme to pravým jménem – „euroatlantické politiky“ zvláště u nás, zdá se, máme ještě dlouhou cestu. Současný svět má své problémy, které jsou univerzální a vedou k vzájemné závislosti, a tudíž ke sjednocení zájmů. A navíc, je tu ještě jeden faktor, který byl jaksi opomenut a kde právě Rusko hraje podstatnou roli spojníku či zprostředkovatele. Jedná se o vztah k zemím BRIC (Brazílie, Rusko, Indie a Čína). A dále k Šanghajske organizaci spolupráce mající dnes, mimo jiných zemí, vliv dále na Indii, Pákistán a hlavně Írán, který žádá o přímé členství.

I zde by bylo možno se zastavit a upozornit na fakt, že NATO ve svých závěrech

neoznačuje žádnou zemi jako svého nepřítele, i když média, naše nevyjímaje, nabízejí Írán. Nemyslím, že tomu tak je, ale to vyžaduje podrobnější rozbor. Co mně v této souvislosti chybí, je nedostatečné zdůraznění prostoru diplomacie při řešení jakéhokoliv sporu na mezinárodní scéně, a to včetně Íránu.

V souvislosti se summitem NATO by bylo třeba se zmínit i o Dohodě mezi Francií a Německem o vytváření společných vojenských jednotek a dokonce společném vojenském výzkumu (zahrnující i jaderné zbraně). Mnoho o tom z našich zdrojů asi účelově nevíme, neboť bychom se museli ptát, proč se nepočítá s napojením na NATO. Jedná se ale o velmi závažné rozhodnutí, které jde mimo strukturu NATO. Stejně tak jako jisté velmi vstřícné politické a ekonomické aktivity těchto zemí právě v návaznosti na Rusko. Zde je velký prostor pro vlastní českou analýzu a náš přístup. Média mlčí.

Závěrem malou poznámku na odlehčení: Svět a my všichni jsme nyní pod dojmem informací z Wikileaks. Stala se strašná věc. Vypukne diplomatická válka. Ze statisíců tajných informací se vyzobávají zlatá zrníčka. Vše, co jsem měl možnost číst, mě nechalo v klidu, a řekl bych i uklidnilo. Sice Putina některý pisálek nazval alfasamcem a paní Merkelovou také nějak, ale to je vše. Nic závažného politického, co by mohlo ohrozit současné bezpečnostní prostředí, se neobjevilo. Jestli toto je to nejtajnější, s čím musí pracovat diplomatická služba USA, tak jsem klidný. Svět je na tom lépe, než jsem si myslel. Díky Bohu či již rozumným diplomatům.

Autor je vysokoškolský pedagog a bývalý diplomat.

NOVINY jako společenské angažmá

Kulturní noviny uspořádaly pod tímto názvem 2. října 2010 v Jihlavě konferenci, na níž zazněly příspěvky, jež v redakčně krácené verzi přinášíme na této dvoustraně. Plné verze zveřejníme na našich stránkách www.kulturni-noviny.cz. Následující řádky jsou zkrácenou verzí úvodního slova Jiřího Plocka.

Angažmá, angažovanost jsou pojmy zatížené dědictvím relativně nedávné minulosti. Slovník cizích slov z roku 1981 uvádí, že angažovaný je „a) takový, který se angažuje; b) takový, který aktivně a intenzivně podporuje zejména veřejnou činnost politiků KSČ a vlády“. V podvědomí máme mnozí ten druhý, po desetiletí užívaný význam ještě zasutý... Ale v dějích současné doby a s výhledem občanské společnosti do budoucna je znovu dobré připomenout nezdeformované vnímání slova angažovaný, tak jak je použil třeba Josef Mlejnek v charakteristice známého francouzského myslitele a politického komentátora

Raymonda Arona – „zaujatý, angažovaný pozorovatel dějin“. Ano, zaujatý, účastný, to jsou synonyma našeho vnímání angažovaného. A takové jsou i Kulturní noviny, které uspořádaly tuto konferenci. Jejím jmenovatelem je společenská angažovanost, jež nachází svůj fyzický výraz v občanských iniciativách či v inspirativní existenci vydavatelského družstva die tageszeitung. Angažovanost tu chápeme jako vnitřní účast na kulturním a společenském dění, na politické reflexi, na hledání smyslu životního konání. Na hledání pravdy. Se vsí otevřeností a upřímností, jíž jsme schopni.

První reklamní slogan družstva „Kupte si tageszeitung“ zněl dobře a byl současně provokací. Neboť každý, kdo plánoval koupit většinou podíl v nakladatelství tohoto berlínského alternativního deníku, byl předmětem mučivě dlouhých a do poslední chvíle kontroverzních diskuzí v samosprávném vedení.

Dvanáct let po svém založení se notoricky podfinancované noviny definitivně ocitly na hranici finančního krachu: Po pádu berlínského zdi sice skokově stouply ceny nemovitostí a s nimi také hodnota nakladatelského domu, který se nacházel nedaleko známého hraničního přechodu Checkpoint Charlie, ale mnohem důležitější než tento účetní zisk byla pro budoucnost deníku skutečnost, že spolu s berlínskou zdi padly také státní dotace. Daňové úlevy a příspěvek na mzdy v rámci takzvané „podpory (západního) Berlína“ byly do té doby schopny skrýt chybějící výnosy, nyní však nakladatelství vytvořilo každý měsíc ztrátu ve výši cirka sto tisíc marek. [...]

Situace se zdála bezvýchodnou, a sice nejen ekonomicky, ale také co do hodnotového směřování. Jedni chtěli spojit deník s finančně silným, ale publicisticky liberálním nakladatelským koncernem, druzí nechtěli bez boje prodat své ideály (svobodu a autonomii) jinému nakladatelství. V tom se ozval Olaf Scholz, někdejší německý ministr práce a sociálních věcí za SPD a přítel nakladatelství tageszeitung již z dob jeho začátků, a rozsekl jedinou větou onen gordický uzel: „Udělejte z tageszeitung družstvo – se spolurozhodovacím právem.“ Těsná většina posledního „národního zasedání členů“ spolku tageszeitung rozhodla 2. října 1991 o založení družstva. Přímá demokracie se tak pomocí prosté většiny sama odstranila. [...] „Teprve za několik let budeme vědět,“ připustili zaměstnanci ve svém editoriu „interní informace nakladatelství tageszeitung“, „zda toto rozhodnutí většiny bylo pouze marným plácnutím do vody, nebo vneslo příznivé světlo do dalšího vývoje.“

Kdo pravidelně deník četl, mohl si onu ironicky apelativní výzvu „Kupte si tageszeitung!“ snadno přeložit jako „zachraňte tageszeitung“. Tato výzva spustila mezi čtenáři nečekanou vlnu solidarity: v průběhu krátké doby sestávalo nové družstvo ze tří tisíc členů s minimálním vkladem 1000 marek. Mnozí ale přispěli výrazně větší částkou. Tak se družstvo v létě 1992 postavilo na start se základním kapitálem ve výši více než 2,5 milionů eur. [...]

Celkem získalo družstvo od roku 1992 (nepočítaje výnos z prodeje novin) od svých čtenářů 13 milionů eur. Kdo se rozhodne investovat peníze do některé z podílových forem tohoto nakladatelství, nečiní tak s myšlenkou na výnosnost své investice, nýbrž aby ochránil tageszeitung od nutnosti orientovat se na zisk.

Jedna mladá členka družstva, která měla projev na výročním zasedání členů, hovořila

zmírnění cenových sazeb předplatného pro studující a nezaměstnané. Tato cenová diferenciace vznikla v roce 1992, čili ve stejném roce jako družstvo, a podobně (úspěšně) jako družstvo nutí čtenáře a čtenářky ke spoluzodpovědnosti. [...]

V jubilejním roce 2009 se mohlo nakladatelství ohlédnout za svým třicetiletým trváním. Z alternativní „iniciativy tageszeitung“ se v roce 1979 vyvinul „projekt

pro jiná periodika. Generace redaktorů a autorů tageszeitung píše ve všech známých „relevantních“ médiích – od konzervativních FAZ, přes neoliberalní Financial Times až po Spiegel. Ten v roce 1996 projevil zájem podílet se jako velký investor na fungování nakladatelství. Především rozsáhle a komplikovaně spolurozhodovací práva však odradila toto hamburské nakladatelství od zmíněné investice.

KONNY GELLENBECKOVÁ

Nezávislost je přece na prodej

Berlínské noviny die tageszeitung (zkratka taz) patří výhradně svým čtenářům a čtenářkám. Od roku 1992 je toto původně samosprávné novinové nakladatelství prosperujícím družstvem. Více než 10 tisíc členů dnes spravuje kapitál asi 9 milionů euro umožnil novinám udržet publicistickou nezávislost i v čase hospodářské krize.

o „politické výnosnosti“, která je pro ni významnější než stanovami předpokládaná dividenda. A touto „politickou výnosností“, která se mezitím stala heslem sebepropagace, nebyl míněn pouze deník, který všichni členové družstva svými vklady víceméně uchránili před nevypočitatelným nebezpečím volného trhu – od růstu cen papíru přes světovou hospodářskou krizi. [...] Členové družstva jsou pravidelně informováni o aktuální situaci ve „svém“ podniku. V důležitých sporech o směřování deníku, které bývá předmětem kontroverzních redakčních diskuzí, mají navíc členové družstva možnost se vyjádřit skrze elektronické bleskové ankety. Výsledek takového hlasování sice není v samotném rozhodovacím procesu závazný, je však interními členy redakce brán velmi vážně na vědomí.

CENA ZA NEZÁVISLOST

Skutečnost, že je deník „v rukou svých čtenářů a čtenářek“, nemá pouze metaforickou povahu. Zatímco konkurenční deníky Süddeutsche a FAZ generují až 80 procent svého obrátu z reklamy, je tageszeitung existenčně závislý na stabilním objemu předplatného, zato však zůstává téměř bez reklamy. Úbytek dlouhodobých předplatitelů tudíž představuje strategický problém, zvláště je potřeba usilovat o vyvinutí dlouhodobého zájmu u mladé publika, pro které nejsou tištěná média přitažlivá. Aby se rozumněji nastavil poměr mezi výnosy z předplatného a z reklamy, vybudovalo nakladatelství velké, profesionální reklamní oddělení, jemuž se však s ohledem na malý náklad deníku nedaří dosáhnout obvyklého rozpočtu reklamních agentur. Zůstávají speciální rozpočty. Tím mnohdy kolidují zájmy reklamního oddělení a oddělení předplatného – například když v roce 1996 vyvěsilo do deníku svou reklamu ministerstvo obrany nebo v roce 2008 jaderný průmysl, který zde propagoval své reaktory. Následovalo ohromné pozdvižení v komunitě členů a předplatitelů, která si svého deníku váží mj. proto, že je v něm podobné reklamy ušetřena. I s ohledem na toto privilegium platí mnozí takzvanou „politickou cenu“, která je značně vyšší než „normální cena“ deníku, čímž zároveň podporují

tageszeitung“ a roku 1992 družstvo. Co začalo s hrstkou angažovaných lidí bez žurnalistického vzdělání a náležitého ohodnocení – zato s velkým entuziasmem a vnitřním přesvědčením – je dnes neodmyslitelnou součástí německého novinového trhu. Publicistické působení tohoto původně levicového deníku je mnohem větší, než by se z objemu tištěného nákladu dalo vytušit. Typický tón novin – specifické spojení vtipných titulků, subjektivních textů a radikálních názorů – se už dávno stal vzorem

Tageszeitung se ke svým 30. narozeninám mohl konečně zvětšit založením obecně prospěšné nadace Panter Stiftung: Kapitál nadace ve výši cirka 1,4 milionu eur je dle stanov nedotknutelný. Výhradně z kapitálových úroků jsou financovány „taz akademie“ pro vzdělávání mladých žurnalistů a „taz cena Panter pro společenskou angažovanost“. Velká část kapitálu nadace ovšem pochází z okruhu členů družstva.

PŘELOŽIL TOMÁŠ PROCHÁZKA

Autorka je ředitelkou družstevního projektu taz.

MICHALA BENEŠOVÁ

Krytyka Polityczna

Krytyka Polityczna vznikla v roce 2002 jako neformální sdružení mladých, levicově orientovaných intelektuálů kolem sociologa Sławomira Sierakowského. Dnes vydává svůj vlastní časopis i řadu knižních titulů, na svých internetových stránkách se věnuje aktuální publicistice, pořádá veřejné debaty, je o ní slyšet i v mainstreamových polských médiích.

Jakkoli vznikla v zemi s inspirativní levicovou tradicí, musí dnes prorážet mainstreamový polský konzervatismus a převažující pravcový diskurs. Ostatně vymezení se vůči Svazu demokratické levice, nejvýraznějšímu levicovému stranickému hlasu v Polsku, a vůči jeho konformismu v řadě klíčových otázek bylo jedním z klíčových fundamentů jejího vzniku. Po osmi letech je Krytyka Polityczna nejsilnějším levicovým „nestranickým“ hlasem, podporuje angažované umění, spolupracuje s polským feministickým hnutím či hnutím LGBT (hnutí hájící zájmy lesbiček, gayů, bisexuálů a osob transgender), daří se jí propojit sféry politiky, vědy a umění s cílem vytvořit podmínky pro angažovaný levicový diskurs a veřejnou debatu. [...]

V době, kdy Krytyka Polityczna vznikala, nešlo ani tak o otázku vyplnění prázdného

místa na levicové scéně či transformace levicového prostoru ve veřejné sféře, protože žádný takový prostor de facto neexistoval. Primárně šlo o samotné vytvoření takového prostoru, o možnost ovlivňovat zásadní sféry veřejného života, o posílení kritického hlasu vůči panujícímu statu quo. Kdo sledoval nedávnou volbu nového polského prezidenta, jistě si povšiml, že po oněch osmi letech tvoří komentáři z okruhu Krytyky Polityczny vcelku solidní procento těch, kteří jsou v rámci předvolebních analýz a povolebních komentářů zváni do televizí i rozhlasů.

V roce 2007 založil okruh redaktorů Krytyky Polityczny vydavatelství, jež od té doby v osmi edicích vydalo na šedesát titulů, původních i překladových (od oblíbených autorů typu Slavoj Žižka a Jacquese

Lacana přes sebrané spisy Jacka Kuroně až po kritické sborníky věnované otázkám „angažované“ role vysokého školství v dnešní společnosti či proměn vztahu politiky a literatury). Svou snahu formulovat nový přístup k tradičním levicovým tématům tak Krytyka Polityczna podepírá i nabídkou základního korpusu textů.

Na podzim roku 2009 pak zahájilo provoz Kulturní centrum Nový svět, jak zní oficiální název patrového domu na výstavní ulici Nový svět přímo v centru Varšavy. Knihupecství, kavárna a výstavní (a příležitostně koncertní) prostor fungující v přízemí ze svých příjmů financuje aktivity Krytyky Polityczné. V patře pak najdeme sál pro veřejná setkání, debaty, filmové projekce apod. Jen za poslední necelý rok se zde podobných akcí uskutečnilo na tři sta padasát. Dům na Novém světě se tak stal hojně navštěvovaným a živým centrem mladé angažované kultury. Důkazem budiž, že zde s ochotou pořádají svá setkání nejen spřízněné nevládní organizace, ale i významná polská vydavatelství a další instituce. Kromě toho má Krytyka Polityczna dalších dvacet tři poboček v jiných polských městech (největší v Gdaňsku a Těšíně). [...]

Krytyka Polityczna se od doby svého vzniku stala poměrně výrazným hráčem na polském mediálním trhu a do značné míry se jí podařilo její snad hlavní cíl: vyjít z uzavřeného ghetta úzkých kruhů intelektuální levice a definovat angažovanou levicovost širěji než pouze skrze její identifikaci např. s feministickým hnutím, ekologickými tématy, případně s bojem za práva určité menšiny. Angažovanost se naučila vnímat jako hlasitou kritiku systémových vyloučení a diskriminace nejrůznějšího druhu a upozorňovat přitom na provázanost tohoto vyloučení s mechanismy fungování tzv. volného trhu a široce pojímaného neoliberalismu.

I z řad samotné Krytyky se však ozývají hlasy kritické, vědomé si toho, jak složitá a dlouhá cesta ještě vede od živých diskusí, aktivit v rámci nejrůznějších nevládních organizací či od veřejných protestů k trvalému zabydlení se v polském mediálním prostoru, nemluví již o případném zaangažování v reálné politické moci. Jak napsala polská anglistka a významná představitelka polského feministického hnutí Agnieszka Graff ve své poslední knize Magma, kterou vydala právě Krytyka Polityczna, „marginálnost je už vlastně součástí naší identity...“

PŘÍČINY ÚSPĚCHU A INSPIRATIVNOST

Krytyka Polityczna má v Polsku specifické postavení, jež je dáno mj. převažujícím konzervativně-pravicovým či konformně-středovým nalažením většiny ostatních médií. Kdesi mezi neoliberalními hesly o neviditelné ruce trhu a konzervativními pohledy polské církve na řadu otázek, jež krátce po roce 1989 zdominovaly a ovládly polský veřejný prostor, se v jistou chvíli zcela vytratil prostor pro alternativu. Řada tradičních levicových tezí, od razantnějšího odlučení politiky a veřejné sféry od církve po práva menšin, má v Polsku mnohem více „odpůrců“. Bylo by však zjednodušením tvrdit, že aktuálně populární pravice zkrátka jen dodává potřebné (kontra) argumenty, na jejichž kritice se zkrátka lépe budují protikladné teze. Zakladatelům Krytyky Polityczné šlo spíše o vytvoření zcela nového prostoru pro diskusi, protože s tématy, jimž se Krytyka Polityczna systematicky věnuje, se jednoduše nevešli do škatulek a mantinelů veřejného prostoru, jak byly nastaveny již v raných 90. letech na základě konsensu uzavřeného mezi novou politickou reprezentací (včetně levice)

s katolickou církví a představiteli bývalého režimu. [...]

Krytyce Polityczné se navíc podařilo nejen soustředit celou řadu mladých intelektuálů z nejrůznějších oblastí, ale i navázat spolupráci s mnoha významnými osobnostmi polského veřejného či akademického prostředí, které svou autoritou aktivity „mladých a angažovaných“ zaštitili (za všechny zmiňme literární historičku Marii Janion, filosofku Magdalenu Środu či historika a kulturního antropologa Andrzeje Mencwela). Navíc se Krytyka Polityczna vyznačuje sympatickou snahou neuzavírat se do vlastního myšlenkového světa, ale vést diskusi, a to i s praviceovým prostředím.

Zásadní tezí Krytyky Polityczné je přitom politizace našeho vnímání veřejného prostoru. Snaží se navrátit veřejnému polskému diskursu jeho ideový rozměr. Profiluje se přitom jako jednoznačně politická platforma (jakkoli aktuálně bez snah stát se politickou stranou), která se nebojí otevřeně hájit zdánlivě nepopulární a menšinové ideje. Jak ostatně svého času napsala afroamerická spisovatelka a feministka bell hooks, „okraj je místem radikálního otevření se“. Jen se na svém okraji trvale nezapouzdřit.

Autorka je polonistka.

PATRIK EICHLER

Mediální obraz: realita, manipulace, virtuální svět?

Případ Ústavu pro studium totalitních režimů. Text je zkrácenou verzí původní přednášky, jejíž úvod byl věnován charakterizaci českého mediálního prostředí v kontrastu s názorově diferencovanějším prostředím polským.

Snadno bychom se zřejmě shodli na dvaceti, možná i třiceti jménech profilových komentátorů a politických novinářů, kteří do českých médií píšou. Čtyřicet nebo padesát už bychom jejich vypočítávali jen těžší. Tito novináři mají velký vliv na témata i formulaci otázek, které se stávají předmětem veřejné diskuse. Jeden autor může svými texty zásadně ovlivňovat smýšlení určité skupiny o otázce, které se sám věnuje. Tuto skutečnost ještě posiluje uzavřenost jednotlivých novin a časopisů autorům z jiných názorových prostředí. České elity tím připomínají jakési intelektuální rodiny, které se sice navzájem sledují, ale málokdy probíhá reálný dialog mezi jednotlivými názorovými proudy, jak ho popisují například účastníci závěrečné fáze disidentského hnutí. Máme zde pět hlavních seriálních deníků a zhruba pět týdeníků, ale nemáme tu jediné médium obecně respektované.

Kromě toho česká žurnalistika postrádá kritickou reflexi: o sobě navzájem média de facto nepišou. Chybí i – pomineme-li spíše informativní rozhlasová vystoupení Karla Hvizďaly – její artikulované srovnání s evropským kontextem. Těchto několik implicitních předpokladů jsem chtěl předsadit před samotný svůj příspěvek.

Nyní se dostávám k samotnému tématu novinářského (a politického) aktivismu v souvislosti s Ústavem pro studium totalitních režimů. Omezím se více méně na několik obecných poznámek a několik komentářů k textům z týdeníku Respekt v letošním roce. [...]

Respekt měl podle dostupných údajů letos v lednu prodaný náklad 26 725 výtisků a 9 757 předplatitelů (tištěný náklad 43 898 kusů). Týden a Reflex mají náklad na úrovni sto padesáti až dvou set procent, takže bychom je mohli považovat za vlivnější, ale nemají za sebou na rozdíl od Respektu aktivistickou minulost. Tu můžeme doložit citátem z článku Bohuslava Blažka, který v Respektu pod titulem Dostihy novin vyšel 9. května 1990. Podle něj nejsou noviny „neseny sjednocujícím zájmem nějaké skupiny, nicméně mají jednoduchý a jasně čitelný cíl, který je zároveň takové povahy, že se sotva může někdy vyčerpat: je jím vyhledávání nejpálčivějších problémů doby. Respekt rezignuje na to, že by chtěl přinést vyvážený obraz celku světa. Autorům nejde ani o pravdivé zobrazení skutečnosti, ani o intelektuální hledání pravdy, ale mají potřebu vstupovat do boje,

jakmile zjistí, že je někde dobro v ohrožení“.

Podle mě tím Respekt pojmenovává asi největší úskalí svého psaní – od počátku devadesátých let dodnes k různým tématům často otiskuje názorově zabarvené stati psané bez dostatečného odstupů. Tento handicap se podle mě plně projevil i v posledních deseti měsících při psaní o Ústavu pro studium totalitních režimů. Podle vlastního archivu za tu dobu časopis publikoval o ÚSTR 11 delších textů. Autorem osmi z nich je Jaroslav Spurný. Dva další texty jsou přitom rozhovory a jeden je glosa o několika částech, kde má ÚSTR asi jednu třetinu prostoru. Tím, kdo je v letošním roce profilovým autorem Respektu k tématu ÚSTR je tedy Jaroslav Spurný. Ten je zároveň zástupcem šéfredaktora časopisu Erika

ně názor. Pernes je zastáncem odborné disputace a různých výkladů, v jejichž mlze může každý o minulosti tvrdit, co se mu zrovna hodí.“ Akademici tedy podle Spurného nevidí danou problematiku dostatečně ostře.

Ve stejném textu pak Spurný dodává: „Jednou z hlavních výhrad historiků vůči ústavu je nedostatek vydávaných vědeckých publikací. Jenže ani Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, ze kterého se kritici rekrutují, nevydal mnoho publikací, jež se týkají totalitní minulosti.“ Katalog Národní knihovny ČR přitom uvádí právě dvě stě titulů vydaných ÚSD k tématu poválečných československých dějin, nepočítaje v to knihy jeho zaměstnanců vydané v jiných nakladatelstvích.

Kromě předpojatosti ideologické pak nastupuje i manipulace fakty, která si lze

„Jestli pan Spurný a jemu podobně píšící kritici toto nechtějí vidět či slyšet, je věc druhá. Měli by se ale v tom případě zdržet hodnocení, aniž by poznali, jaký je skutečný stav – lépe řečeno, informovali se z více než jednoho zdroje. Obávám se však, že o to ale v celé kauze ÚSTR vůbec nejde...“ reagoval na tento článek Zdeněk Hazdra a označil texty Jaroslava Spurného „za zcela lživé“. Jeho reakci ovšem časopis nepublikoval. [...]

To, co tady vidíme na příkladu Jaroslava Spurného a Respektu, je ale v nějaké podobě přítomno snad ve všech médiích. I když jistě ne vždy v podobě vědomé manipulace. Témata nejsou sledována kontinuálně, zpracovává je jen málo lidí. Ve zpravodajství pak potřeba informovat o událostech rychle, brání širší reflexi a vede k pojetí médií jako postovní přepážky anebo zásilkové služby.

Významná polarizace elit na tématu ÚSTR ovšem vedla i k rozdělení novinářů do fanouškovských skupin. Tak se třeba také podařilo v hlavních médiích prosadit dojem, že v ÚSTR probíhá spor mezi skupinami zastánců a odpůrců Pavla Žáčka a že tyto dvě skupiny jsou přibližně stejně početné. Jedna tato skupina ovšem čítala asi deset a druhá asi dvě stě lidí. Z ÚSTR také unikaly informace celou řadou kanálů, během poslední volby ředitele zaslali médiím více či méně interní zprávy z ÚSTR anonymové skrytí za třemi různými e-maily i různí zaměstnanci napříč hierarchickou strukturou instituce. [...]

VEŘEJNOPRÁVNÍ DENÍK?

Různých opomenutí, nepřesností a manipulací bychom v případě ÚSTR mohli připojit ještě několik stran a nemuseli bychom zůstat pouze na stránkách Respektu. Důležitější otázka, která by měla z mého příspěvku vyplynout, ale zní, jak profesionalizovat svět českých médií. Zda můžeme etablovat či pomoci etablovat platformu pro dialog hlavních evropských ideových proudů v českém prostředí a profilovat tyto proudy samotné.

Odpověď podle mě nelze formulovat pouze na poli kultury. Je třeba ji formulovat politickým jazykem, jak jsme o tom na polském příkladě slyšeli v jiném příspěvku. Vzhledem k finanční náročnosti jakéhokoli seriálního mediálního projektu je otázka, jaký podíl by na něm měl mít stát a zda by takovou respektovanou platformou nemohl být třeba dosud neexistující veřejnoprávní deník.

*„Neberte nám spasitele
vždyť on ústav vydupal!“
hořekuje babka v čele.
Kdyby měla samopal,*

*napere to do Pernese,
aby Žáček vládl dál.
Takhle na něj bahno snese.
Kampaň dlouho neustál.*

Výňatek z anonymního dílka K. H. B.: Totál(it)ní elegie, kolujícího na internetu.
Repro archiv autora

Taberyho a je členem redakce Respektu od roku 1990. Určitě tedy hovoříme o autorovi významném.

„ÚSTR vznikl,“ píše Spurný 7. března v článku Muž bez minulosti s podtitulem S Jiřím Pernesem přichází do ÚSTR normalizace, „aby roztrídil a zpřístupnil dokumenty totalitního režimu tak, aby se v minulých dějích mohl každý orientovat a udělat si na

ověřit. Třeba v textu Nadějný Herman jsme se mohli 15. srpna dočíst: „V čele ústavu stál sice prozatímní ředitel Zdeněk Hazdra, který však neměl respekt [...] a svou personální politikou v podobě odvolávání šéfů různých odborů vyvolal v úřadu skoro zákopovou válku.“ Za tři měsíce přitom Hazdra odvolal pouze ředitele ABS Ladislava Bukovszkého.

Autor je novinář, spolupracuje s Deníkem Referendum a s Collegium Bohemicum, o. p. s.

RADAN KVĚT A RADEK PELÁNEK

K historii informačních sítí

Informační sítě nejsou žhavou novinkou 21. století, ale provázejí lidstvo od pradávna. Přinášíme zamyšlení nad tím, jak lidské informační sítě vznikaly, jak se postupně osvobozovaly od fyzických omezení a jak se měnil způsob komunikace skrze ně.

Různé komunikační kanály. Kresba Aleš Čuma

V dnešní době jsou informační sítě velmi abstraktní. Například odkazy mezi webovými stránkami se řídí čistě obsahovou náplní a nikoli fyzickými omezeními, jako například kde a jakým způsobem jsou data uložena. Než však informační sítě dospěly do tohoto téměř čistě abstraktního stavu, procházely dlouhým postupným osvobozováním se od fyzických predispozic daných planetou Zemí.

První informační sítě člověka byly sítě starých stezek, které bezprostředně závisí na sítích geografických. Především se to týká sítí určujících vývoj zemské kůry. Sítě puklin a zlomů v zemské kůře opakovaně vznikaly během stamilionů let. Měly sice vždy identický tvar, ale při opakované genezi se lišily nepravidelnými posuny vůči sobě navzájem, takže se rozdílně překrývaly. V závislosti na těchto sítích se po dlouhé miliony let vytvářela také síť hydrografická, jejíž existence je určující pro život na Zemi, neboť ovlivňuje

koloběh látek v krajině (podrobnosti viz např. Radan Květ: Země, krajina a člověk. Moravské zemské muzeum, Brno 2006).

Na základě omezení daných těmito geografickými sítěmi vznikla první síť lidí – síť jejich stezek. Tato síť byla závislá především na hydrografické síti, podél níž se začala vyvíjet, uplatňovaly se ale také tvary reliéfu. Síť starých stezek vznikala postupně, podle toho, jak se člověk dostával do míst dříve neosídlených, což trvalo desítky tisíciletí. Tato síť už vznikala nikoli jako čistý přírodní jev. Mysl člověka při chůzi terénem ji mohla ovlivňovat osobitým způsobem. Stala se tudíž jevem částečně přírodním a částečně společenským.

Primární důvod vzniku sítí starých stezek byl materiální – souvisel především s obchodem a výměnou materiálních věcí. Současně však při průchodu stezkami vznikala bezděčně i první informační síť člověka. Výměna informací pak hrála při vývoji civilizací

přínejmenším srovnatelnou roli s výměnou materiálních statků.

Tato síť byla po desetitisíce let závislá jen na ústním projevu a na paměti nositelů informací. Jen jisté znaky vyryté do dřeva, hlíny, kosti nebo kamene mohly být nápomocny paměti ještě před vznikem písma. Zcela jednoduché informace se mohly i mimo tuto síť závislou na průběhu starých stezek předávat zvukem (bubny) nebo zrakem na dálku (ohněm). Teprve když se před asi pěti tisíci lety objevily první písemné znaky, mohlo se postupně písmo zdokonalit a plně zachycovat myšlenky.

Díky písmu se informace mohly udržovat delší dobu a v přesnější podobě, a tím se informační síť lidí začala postupně osvobozovat od omezení daných krajinou. Jak se zrychlovaly dopravní prostředky, podoba informačních sítí se čím dál více odlučovala od konkrétních fyzických vlastností Země a přibližovala se k abstraktním vztahovým zájmům lidí. K výraznému skoku ve vývoji pak došlo s rozvojem

vědy v 19. a 20. století. Byly objeveny elektromagnetické způsoby předávání zpráv – nejprve po drátech (telegraf, telefon), což ještě stále nutilo lidi překonávat jistá fyzická omezení (dráty nebylo možno táhnout kudykoli), následně však přišly bezdrátové způsoby přenosu dat, které téměř úplně odloučily lidské informační sítě od omezení daných krajinou.

TRENDY VE VÝVOJI INFORMAČNÍCH SÍTÍ

Pod uvedeným nadpisem se většinou rozebírají trendy posledních několika měsíců či týdnů. My se však podíváme na trendy z pohledu stovek až tisíců let.

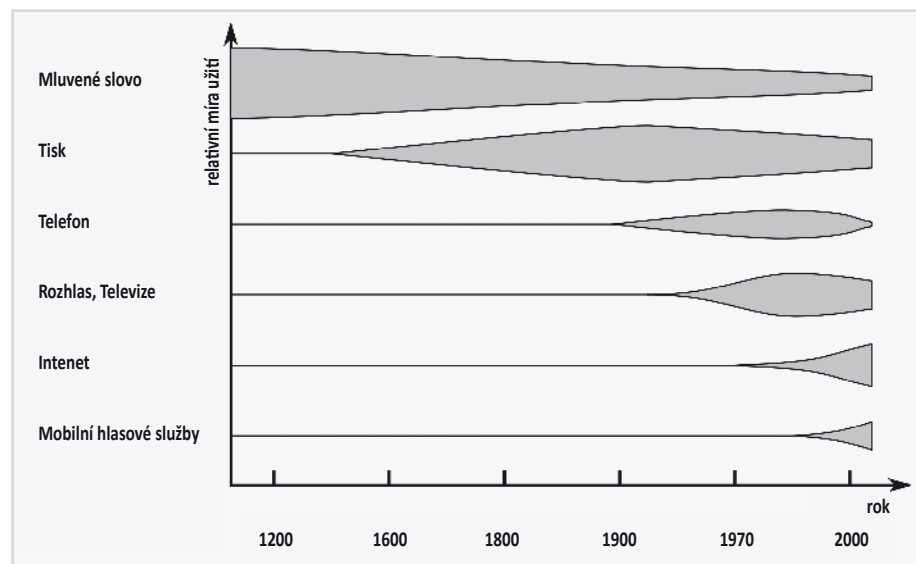
Jedním z charakteristických rysů nastíněného vývoje je exponenciální urychlování. Vybudování sítí starých stezek trvalo tisíce let, rozšíření rádia do celého světa trvalo asi sto let, kdežto hlavní expanze internetu proběhla během necelých 20 let.

Toto exponenciální urychlování změn v informačních sítích dokumentuje graf. Exponenciálně se také zvyšuje množství komunikujících a množství předaných informací. To je pochopitelně způsobeno také neobyčejným růstem počtu lidí – na začátku 20. století žilo na Zemi 1,5 miliardy lidí, nyní, na začátku 21. století, se blížíme k 7 miliardám. Ale počet lidí není jediný důvod narůstající komunikace. Informační sítě se také „demokratizují“. V minulosti byl přístup k informačním sítím omezen jen na elity, nyní jsou dostupné téměř komukoliv.

Tabulka zachycuje některé další změny ve vývoji informačních sítí. Jedním z významných trendů je narůstání počtu partnerů v komunikaci, což musí být nutně vyváženo zkracováním předávaných zpráv. Současné informační sítě nám tedy dávají velké možnosti, dovolují udržovat kontakty s lidmi bez ohledu na fyzická omezení.

Důsledkem toho všeho se však obsah zkracuje a často stává plytkým. Ve smrti útržkovitých webových novinek nebo SMS úkolů ztrácíme něco, co nás doprovázelo po tisíciletí – příběhy. Ztrácíme pomalé příběhy zachycující pestrý způsobem život a morální principy. Příběhy, které se nejdříve pomalu šířily podél řek a potom byly zapsány do knih a čteny za dlouhých večerů, se teď zkracují do maximálně dvouhodinových filmů (jednostránkové shrnutí na webu však možná postačí). Nechceme zde diskutovat o tom, zda je to dobře či špatně a co by se s tím mělo dělat. Chceme jen připomenout potřebu uvědomit si, co s sebou naznačený vývoj přináší, a upozornit, že informační sítě jsou tu s námi již po tisíciletí a že má smysl věnovat pozornost i trendům přesahujícím interval několika málo měsíců.

Radek Pelánek je informatik a vysokoškolský pedagog, Radan Květ je stibolog (stibologie je nauka o stezkách).

Schematické znázornění podílu různých komunikačních kanálů na celkové komunikaci. Časová osa je logaritmická.

typ komunikace sít (prostředek) a jeho trvání	počet uzlů A B C D E* zprávy	rychlost (počet komunikujících)	typická komunikace	délka
první inform. síť člověka (desítky tisíc let)	A B	jednotky	dny až roky	mluva po minuty až hodiny
prvé písemné projevy (5 tisíc let)	B C	jednotky	minuty	strany
tisk (od 15. století)	D	stovky až desetitisíce	hodiny až měsíce	desítky až tisíce stran
telegraf (od 19. st.)	B	jednotky	sekundy	zlomky strany
telefon (od 19. st.)	A C	jednotky	okamžitě	minuty
rozhlas (od 20. st.)	B D	tisíce až miliony	okamžitě	hodiny
televize (od půle 20. st.)	B D	desetitisíce až miliony	okamžitě	hodiny
mobil (od konce 20. st.)	A C	jednotky	okamžitě	minuty
internet (od konce 20. st.)	B E	jednotky	okamžitě	strany

* A komunikace obousměrná, B k. jednosměrná, C k. jeden s jedním, D k. jeden s mnoha, E k. mnoho s mnoha

pokračování ze strany 1

Na krásné modré Dřevnici je kniha, která vytěžuje poklady vašeho dětství. Myslím, že každý opravdový umělec má sen vytvořit dílo s touto tematikou, ačkoli to, aby to byl filigrán typu Felliniho Amarcordu, vyžaduje opravdové mistrovství ve svém oboru a často také řadu předběžných studií. Jak dlouho jste Dřevnici psal a kolik „Urdřevnic“ si tato práce vyžádala? A pokud to není moc laskavé, rád bych se také zeptal, kolik měla duchovních otců?

Takové knížky se píší celý život. Hovořím o fázi, kdy autor nosí rané zážitky v sobě a všelijak v něm zrají, prolínají se a ukládají do paměťových pater. Časem může některá vzpomínka přinutit nositele k písemnému záznamu. Já jsem takových „Urdřevnic“ v průběhu padesáti let stvořil spoustu. Měly podobu dopisů, nebyly určeny k publikaci. Ke knize měly hodně daleko. Až zhruba před čtyřmi lety nastala další – spisovací – fáze Dřevnice. Musel jsem dát všem nahromaděným zápisům výslednou podobu. Propojit je se vším, co v mozku ještě dřímalo, a doplnit novějšími událostmi a představami. Konečně došlo na psaní, škrtání, hloubání, soužení, hledání, bloudění – tedy na práci, která jako práce nevypadá. Co se týká „duchovních otců“, kromě Rusů (např. Babela) mě vždycky obohacovali autoři s hispánskou či latinskoamerickou duší: Márquez, Borges, Cortázar atd., jenže kromě nich tu byli taky „otcové“ docela jiní: zvuky, pachy, lásky, pocity, tůně, mraky, chmýří. No a díky Felliniho Amarcordu je Dřevnice z velké části postavena na zjevení a mizení obrazů.

Váš román vychází z vašeho dětství, z doby, kdy nacismus střídal tak zvaný komunismus, ačkoli mezi lidmi žila ještě První republika, která svým nívem chtě nechtě navazovala na mateřské Rakousko-Uhersko. (Myslím, že to vše krásně charakterizuje věta z Dřevnice: „Pomodlit Suliku a spát!“). Dnešní doba je dobou vrcholné ostalgie a zároveň fenoménu, kterému polský disident Adam Michnik říká antikomunismus s bolševickou tváří. Točí se seriály typu Vyprávěj!, kde jsou záběry na dav křičící „At' žije prezident Svoboda!“ prostrhávány s prezidentem Novotným na tribuně, a předvolební spoty, kde dvacetileté filmové hvězdičky přesvědčují „dědu a bábu“ co byl komunismus a koho mají

volit. Co na knihu toho, kdo na minulou dobu vzpomíná bez politické objednávky, říkají vaši studenti z univerzitních seminářů tvůrčího psaní a mladí čtenáři, kteří žádný z režimů, jež v ní byly zachyceny v celé své nádherné absurditě, nepamatují? Myslíte, že kniha přispěla k tomu, aby hlouběji poznali dobu, kterou nezažili, a zbavili se předsudků, kterou jim o ní nabízejí dnešní mainstreamová média?

Na žádné seriály „ze života“ se nedívám. Nemohu proto nadprodukci tohoto typu konzumu komentovat. Je to sešup. Ale moji studenti z velké části Dřevnici chápou správně. Jenže oni studují filozofickou fakultu, nepředstavují reprezentativní vzorek své generace. Když jsem byl školák a později gymnazista, byla výuka i celá oficiální propaganda včetně kultury zaměřena na deformaci ducha v duchu marxizmu-leninizmu a proletářského internacionalizmu. Pokud se rodiče nebáli před dětmi mluvit, dozvídaly se od nich (popř. ze soukromých knihoven) zcela odlišné pravdy. Později, v sedmdesátých a osmdesátých letech, tyto „děti“ pracovaly v kolektivech „brigád socialistické práce“, odkud někdy prchaly do paralelních světů na chalupách. Další generace. Důsledky tohoto schizofrenního guláše tu pořád přetrvávají – to je ta ostalgie, která ale dnešní školáky nenakazí. Mohou totiž cestovat a dávno jim informace nechybí, naopak jsou jimi zahlcováni a ještě se je nenaučili třdit. Snad k tomu dospějí. Já nesnáším moralizování ani nepatřím k těm, co příkládají konjunkturální polínka do mediálních kampaní. Síla osobních prožitků je jedinečná a nelze ji do duší implantovat v masovém měřítku. Lidé jsou málo poučitelní, mají tendenci opakovat stále stejné chyby. Časem i z nejkruťších dějinných masakrů vzniknou hrdinské eposy, mytologická dobrodružství a mramorová moudra. To je na jinou debatu. Nedávno se mě jeden redaktor zeptal, jestli během uplynulých dvaceti let zmizely staré křivdy a problémy. Rekl jsem mu, že svět bez křivd a problémů neexistuje, že o něm se zpívalo jen v takzvaných budovatelských písních. A soudruzi slibují ráj na zemi pořád. Je to past.

Jedním z fenoménů vašeho dětství „na Dřevnici“ byla Svobodná Evropa. Po Sametovém převratu jste se do této „legendy“

sám dostal jako redaktor. Jak jste toto „setkání po letech“ prožíval?

Ta léta považuji za dar z nebe. Ne že bych se cítil v zemědělství špatně, ale laboratoř, kde jsem pracoval jako odborník na výživu zvířat, zanikla, takže legendární rozhlasová stanice mi poskytla kromě zajímavé práce i obživu. Vaše narážka na „setkání po letech“ asi souvisí s tím, že jsem za poslech „štvavé vysílačky“ málem udal (jak o tom píšu v knize) svou buržoazní tetu. Taky jsem byl dítětem nakazeným tehdejší propagandou. Tamten hřích jsem ale odčinil tím, že za publicistické pořady Hlasy a ohlasy vysílané Svobodkou jsem s kolegou Ivanem Binarem získal Cenu Křepelky, za což mi poděkoval sám předseda Výboru pro mezinárodní vysílání USA.

Ve své knize jste se dotkl také motivu víry, která vám byla v dětství vštěpována. Jak byste svou víru charakterizoval dnes?

Už dávno nejde o starodávné babiččino katolictví nasáklé kadidlem, lilijemi, hlasy zvonů a biblickými příběhy. O to katolictví, které děda z maminčiny strany obohatil kamínkem judaizmu. I když je mi v něm někdy moc dobře, dnes má moje víra podstatnější rozměr. Opírá se o množství zážitků, a nejen o ně. Každý den přicházejí vědci s objevy směřujícími do hlubin oceánů, atomů, vesmíru i duše. Ty objevy nemají konec, jsou důkazem přítomnosti Boha, kterého každé náboženství nazývá jinak, a kterému bychom mohli ve shodě s nevěřícími říkat například pravda nebo světlo.

Zajímáme ho ještě?

Kéž ano.

Jste doktorské dítě z venkova, a o tom něco vím. Je to zvláštní směs kulturního záze-
mí a přírodních kořenů. Myslím, že v této směsi je zvláštní hodnota, která ani tomu největšímu intelektuálovi nedá zabloudit a ztratit se v labyrintu intelektu. Cítíte i vy v sobě nějaký takový „čapkovský kořínek“, jaký ve vás cítí vaši čtenáři?

Přesná otázka si zaslouží přesnou odpověď: ano, trefil jste se, přírodní kořínek je mojí silnou stránkou.

Velmi často i oporou.

Co byste české literatuře popřál do dalších let?

Víc čtenářů než spisovatelů.

MIROSLAV WANĚK

MÁJ

...

A byly mne dvě poloviny
Od mojí hlavy
šly dva stíny k zemi:
že se mi nechce padat
jako kámen
se studnou trpce obeznámen
ale že stejně skočím
tvým očím mezi ostré
trny

Bál jsem se
že už to ve mně nezavrní
až se mě dotkneš
srstí
Že už mě neopustí má nemoc
všemu se vždy schovat
Smála ses jako bych
recitoval ukázky
z němého filmu

...

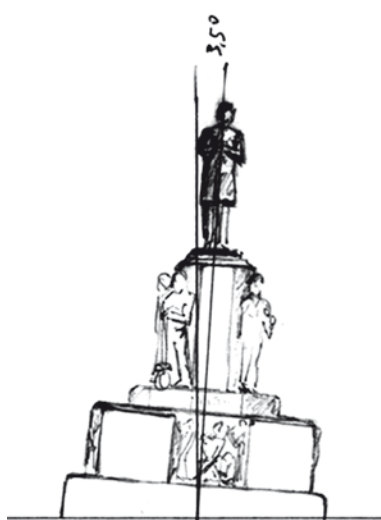
Lehli jsme si vedle sebe
Čekali zda to
nezazebu v tom živém spáru
v té ráně po dotyku
Jak hlína
o motyku jsme se zlehka opírali
tam o to chvění v jizvě

Texty jsou součástí poemy Máj, ze které v roce 2008 básník, textař, frontman skupiny Už jsme doma, Miroslav Wanek (1962) vytvořil ve spolupráci s hudebníkem Pavlem Faitem (1957) hudebně-recitační projekt Máj – May. V knižní podobě báseň vydalo letos v říjnu nakladatelství Dauphin.

Jak unést břemeno kultury

V Praze a ve Vídni proběhly volby téměř ve stejnou dobu. A zatímco v Praze se o magistrát podělily ODS a ČSSD, ve Vídni jsou to sociální demokraté a zelení. Jistě, každé srovnávání kulhá, Praha není Vídeň, ale přesto má smysl zkoumat vídeňské odpovědi na otázku: Jakou kulturní politiku chceme?

V Čechách se říká – a není to daleko od pravdy – že kultura zajímá politiky až jako poslední, je tou, na kterou se dostane až to, co zbyde. Ve Vídni se koaliční debata o kultuře odehrála překvapivě hned na začátku a zprávy o ní prosáky ještě před uzavřením jednání. Pracovní skupina „Kultura a věda“ z celkem devíti tematických skupin téměř jako by neměla co řešit. Jednání trvala čtyři dny, vedli je dosavadní městský rada pro kulturu Andreas Mailath-Pokorny a zemská mluvčí Vídne Silvia Nossek. Údajně se ve všem shodli, napsal časopis Profil z 8. listopadu 2010. Skutečně funguje ve Vídni všechno tak skvěle? Jako by se celá debata pohybovala mimo čas i prostor působí i skutečnost, že se při ní téměř neobjevil zájem o problém, který jinak hýbe rakouskou politikou, totiž otázka migrace, integrace a národních menšin vůbec – téma zejména po řadě přešlapů ministryně vnitra Marie Fekter, setřvalé nenávisťné kampani H. C. Stracheho a jeho „svobodných“ velmi žhavé. To, že Strache usilující o pozici vídeňského starosty nakonec Vídeň nedostal, jako by politiky uchlácholilo a jeho hrozby, že chce být příštím kancléřem se zdají nebrat vážně. Mluví menšina a poslanec národní rady Wolfgang Zinggl sice zveřejnil názor, že „v interkulturním soužití vidí pro vídeňskou kulturní politiku velkou šanci“, na jednání však přizván nebyl.

Návrh úpravy Luegerova pomníku od Klemense Wihlidal.
Repro luegerplatz.com

O tom, co od kulturní politiky očekávají, rozprávěli v témže čísle Profilu představitelé tří různých oborů – filozofka, politická publicistka a pedagožka Univerzity užitého umění Isolde Charim, bývalý šéf kabinetu Mailathova předchůdce Petera Marboa, kulturní manažer (a nyní člen představenstva nadace ERSTE) Boris Marte, a výtvarník Florian Pumhösl. Kupodivu žádný divadelník, literát či hudebník. Rozhovor ukázal, jak bezbřehý a nevyhraněný je pojem kultura vůbec. S výjimkou Borise Marteho, pro něž, jak z rozhovoru vyplývá, kultura znamená architekturu a urbanismus, nikdo nedefinoval, co vlastně pod pojmem kultura chápe.

Shodli se v tom, že je vídeňská kulturní politika rutinní a de facto se „vystavuje nebezpečí být zredukována na pouhý úřad pro financování existujících institucí“. „Kulturní politika v klasickém slova smyslu je víc než jen zabezpečení kulturních institucí. Potřebuje být nově definována, potřebuje novou kulturní smlouvu, aby mohla chápat vývojové potenciály tohoto města a být jim průvodkyní. Mnohé z toho, co je ve Vídni dynamické, se s kulturní politikou míjí,“ řekl Boris Marte, a podobně se vyjádřili i ostatní dva diskutéři. Dál už se však jejich debata rozcházela do různých směrů. Martemu především vadí zaostalá vídeňská urbanistika. „V Hamburku, Barceloně a Berlíně vznikají skutečně nová urbanistická díla. Velká šance, získat přes architekturu nové kulturněpolitické koncepce, mi ve Vídni schází.“ Ve Vídni momentálně probíhá velkorysá přestavba Jižního i Západního nádraží, ovšem vychvalovaná a úspěšná víceúčelová Muzejní čtvrť je projekt z osmdesátých let, a to je podle něj málo. Pro Isolde Charim naopak není nejdůležitější inovace, prorážení nových cest, ale „ponechání volného prostoru“, který se (jak?) zaplní sám. Slovo peníze v rozhovoru téměř nepadlo. Podle názoru diskutujících jsou existence a provoz kulturních zařízení zajištěny, avšak právě v tom se může skrývat nebezpečí stagnace a paternalismu, jak naznačila Isolde Charim. Nyní už staronový radní pro kulturu Mailath-Pokorny (jeho funkční období bylo prodlouženo) však s rozpočtem spokojen není. V interview pro Kurier 18. listopadu 2010 přiznal, že přidělené prostředky budou sice zhruba stejně vysoké

jako loni, k uspokojení však není důvod, neboť „kultura vyžaduje stále víc“. Je to on, kdo jako jeden z nejdůležitějších úkolů vidí migrační kulturní politiku, což však neznamená pouze to, že ve Vídni zastává Anna Nettekova (která má rakouské občanství). „Stále na sebe pohlížíme jako na mediální a kulturní zemi, v níž se pohybují hlavně místní lidé, zdejšího vzdělání. To však neodpovídá společenské realitě. [...] Všichni, kdo se podílejí na tvorbě kulturních projektů, by se měli tímto tématem zabývat. [...] Chtěli bychom ještě více zdůraznit, jaké bohatství pro toto město představuje mnohovrstevnost jeho kultury.“

„Rakousko se svým kulturním dědictvím nese velké břímě“, řekla Isolde Charim ve výše zmíněném rozhovoru, a nese také dědictví politické. Ani zde není jasné, jak se s ním vyrovnat. Úkolem červeno-zelené vlády má být také vyřešení problému, jaký představuje pomník politiky křesťansko-sociální strany a vídeňského starosty v letech 1897–1910 Karla Luegera, antisemity, u něž se „inspiroval“ i Adolf Hitler. Na řešení byla vypsaná soutěž, která nepočítala s odstraněním pomníku, neboť Luegerovy zásluhy o město na druhé straně zpochybnit nelze. Vítěz soutěže Klemens Wihlidal má nyní pomník naklonit o 3,5 stupně doprava, což má symbolizovat nejen Luegerův politický směr, nýbrž uvést důstojnost pomníku v pochybnost. Dá se čekat, že šikmý pomník, kolem kterého procházely tisíce turistů bez zájmu, se stane novou turistickou atrakcí...

Přes všechny debaty ale platí: Co se dá od červeno-zelené koalice čekat, se zatím neví.

VLASTA REITTEREROVÁ

Experiment zodpovědnosti a nonkonformity

Kněz a profesor Tomáš Halík vydal další knížku – *Divadlo pro anděly s podtitulem Život jako náboženský experiment (Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010)*. Je to kniha esejů o dialogu víry a nevíry, o Boží existenci i Božím mlčení. Profesora Halíka se podařilo mezi rozhovory, autogramiádami a přednáškami zachytit, aby zodpověděl několik otázek, které se vynořují při čtení jeho nové knihy. Rozhovor vedla Anna Irmanová.

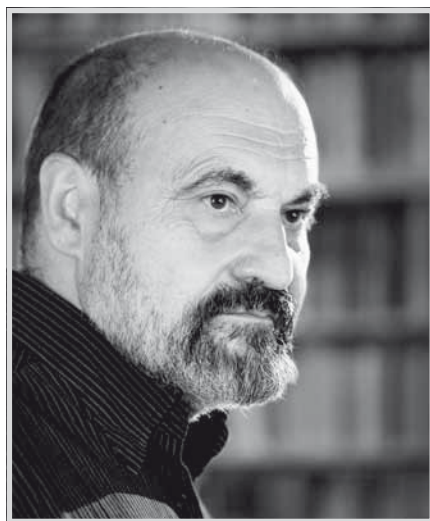
Morální a sociální i ekonomická devastace, které jsme svědky v současné době, přímo navazuje na vývoj, který dlouhodobě ekonomicky a sociálně ponižuje vzdělance, umělce, pedagogy a další nositele kultury... Jak z tohoto marasmu ven? Některé skupiny občanů přepadla rezignace: nechodí k volbám a nerozvíjejí své aktivity, které se v porevolučních časech zdárně rozběhly, v kruzích intelektuálů se stále častěji mluví o další „emigraci“ do míst, kde člověk, který vystuduje a do úmoru pracuje, je také adekvátně zaplacen...

Stav naší politické scény je skutečně alarmující. Ovšem nemůžeme popřít, že do značné míry odráží barbarizaci společnosti jako celku a zároveň kopíruje určitou krizi demokracie a politiky vůbec v naší části světa. Trvalá neúcta ke vzdělání a kultuře není jen záležitostí arogantních politiků. Přízně se však, že není lehké najít v současné – nejen hospodářské – krizi ideální model financování řady důležitých oblastí: od zdravotnictví přes vzdělání a kulturu po důchody. Kultura (včetně médií) nemůže spoléhat jen na státní podporu, ale nemůže být vydána jen mechanismu trhu – to by znamenalo devastaci kvality a zánik toho, co nikdy nebude masové, avšak bez čeho je duchovní život společnosti vykastrován.

Neslyším rád řeči o emigraci – vždy si vzpomenu na starý vtíp o Židovi, který na otázku, kam se chce ze Sovětského svazu vlastně vystěhovat, nakonec požadoval „jiný globus“. Podobně mne dráždí odmítání účasti na volbách. Ale zároveň chápu ty, kteří to říkají, včetně těch, kteří to dokonce myslí zcela vážně. To, co se například stalo po letošních volbách na pražské radnici, „vyšachování“ vítěze voleb uzavřením koalice dvou stran, které se před volbami dramaticky vzájemně demonizovaly a vzápětí pak prohlašují, že mají v devadesáti procentech společné zájmy, představuje velmi nebezpečný a riskantní krok: ohrožuje totiž sám základ demokracie, jímž je důvěra občanů v demokratický systém. Takové nerespektování výsledků voleb může vést napříště k nezáměrné volby, posilovat extrémisty a antidemokratické síly a zároveň

neprozíravě poškozují důvěryhodnost těchto stran v celostátním měřítku.

Základem kultury demokracie a práva je schopnost pečlivě rozlišovat legalitu a legitimitu. Například, ta koalice vznikla „legálně“, avšak je otázka, nakolik je toto usku-

Tomáš Halík, foto Martin Sedláček

pení legitimní – nakolik si může nárokovat důvěru a podporu občanů, o jaké společné zájmy vlastně jde...

Nemám zázračný recept na změnu. Snad jen to: odmítat výt s vlky, nedat se vtáhnout do mechanismu mravní korupce. Teď jsem v knize jednoho moudrého rabína četl útěšnou radu: Když se někdo upíše zlu a chamtivosti, dřív nebo později se sám zničí. Ve zlu je zakomponován sebezáhubný mechanismus: tito lidé pak nedokážou zabrzdit a dřív nebo později udělají chybu, která je svrhne do propasti. Myslím, že má pravdu; problém je ovšem v tom, že často nemáme onu trpělivost a že než se zlo samo zničí, mnoho zla napáchá.

Ve své knize píšete o člověku svobodném, který není ani svévolný, ani otrokem. Člověk, který se snaží v současném světě být svobodný a tudíž nepatří do žádného velkého soukolí, je však člověk téměř nebo úplně vyřazený ze společnosti. Chudoba

a nezaměřenost na materiální pohodlí je dnes považována za něco nepatřičného. Totalita trhu tkví v tom, že nikdo si nemůže dovolit být takzvaně chudý, protože by jinak skutečně padl až na dno. Musí tedy sloužit většinou neosobnímu nedozírnému celku. Jak by měl v současném světě žít člověk, který svým založením skutečně nechce být z velké části účasten na koloběhu hromadění prostředků, nechce být otrokem ani svévolným?

Kdo chce být svobodný, musí být nonkonformní a musí za to něco zaplatit. Musí si vybrat. Lidská svoboda je na rozdíl od animální svobody, od svévole („dělám si, co chci“), spojena s odpovědností a je to zároveň náročný úkol. Na určitý druh výhod a pohodlí musí pak člověk rezignovat. Chce to určitě jistou dávku vnitřní síly. Tak tomu ale bylo vždy. Jinak člověk spadne buď mezi laciné nevěrohodné kecalky a notorické nařičáky, nebo se přidá k většině, ale pak ztrácí právo kritizovat poměry.

Pojem „Boží odmlčení“ spojujete s temnou nocí dějin, například holokaustem a dalšími dějinnými hrůzami 20. století. Myslím, že to století bylo nejhrůznější (v Evropě) pouze proto, že je dosud v živé paměti. Také v tomto tvrzení vidím bělošský pocit vlastní důležitosti. Černošské, arabské či asijské konflikty dneška poukazují na Boží mlčení stejně tak. – Myslím si, že každé století je hrůzně válkami, epidemiemi, katastrofami, kdy lidské utrpení osobní i národní je tak velké, že můžeme v lepším případě mluvit o Božím odmlčení. Pochybnosti o Boží existenci nebo dosažitelné Boží milosti jsou podle mého názoru průvodcem Boží existence samotné.

Jistě – kdyby Boží existence byla evidentním, banálním faktem, nebylo by místa pro víru, o tom už píše Tomáš Akvinský. Víra je podle křesťanské teologie jak dar, tak ctnost – tedy svobodný akt, odvaha na ten dar odpovědět a vstoupit do oblaku tajemství, to znamená i unést pochybnosti. A ona zkušenost „božního mlčení“ je dějinně a kulturně podmíněná, tedy jinak a jindy ji prožívá Evropan a jinak a jindy příslušníci ostatních kultur

(ostatně i den a noc jsou na planetě rozvrženy), také v každé individuální cestě víry a životním příběhu se rovněž obráží jinak. Teologie a spiritualita (včetně té, kterou nabízím ve svých knihách) je pak interpretační klíč, pomáhající těm zkušenostem rozumět a vyrovnat se s nimi.

Čemu říkáte „kříž velkého utrpení“ v souvislosti s vědomím viny za prvotní hříchy? Samozřejmě, že nelze člověka, který velmi trpí, poučovat o tom, že si za to může sám, protože je od prvopočátku hříšný, respektive, že za to nemůže, protože za to prostě můžou Adam s Evou.

Příběh o ráji nemá „odvysvětlit“ utrpení a už vůbec ne přesunutím viny na prarodiče. Má spíše ukázat, že pramenem morálního zla je hrát si na Boha, svévolně určovat, co je dobré a zlé, tedy zneužít největší dar – naši lidskou svobodu.

Lze uplatnit morálku odhození kříže ve smyslu zvyknutí si na něj? Přírůst k němu? Největším utrpením je vždy změna, šok, překvapení, přechod z jednoho stavu do druhého: ze stavu zdraví do stavu nemoci, ze stavu pohodlí do stavu nouze, přechod ze štěstí do neštěstí. K tomu se dá ještě přiřadit to, o čem jste mluvil asi před deseti lety v televizi, když se vás ptali, jestli jste měl jako tajný kněz strach. Řekl jste – vykašlat se na ten strach (odhodit ten kříž).

Pro okamžiky krize nabízejí prakticky všechny náboženství „rituály přechodu“, patří k nim i svátosti křesťanství. Jsou kříže, které nelze odhodit, aniž by se člověk zpronevěřil svému úkolu, jsou i ty, které prostě nemáme sílu a možnost odhodit. S tím strachem to bylo jinak: řekl jsem, že hrdinství nezáleží v tom, „nemít strach“, nýbrž nedovolit strachu, aby určoval naše jednání. Podobné je to s těmi výše zmíněnými pochybnostmi – ateistu pochybnosti připraví o odvahu důvěřovat a vrací ke zdánlivým jistotám jeho nevíry; agnostik zůstává u pochybnosti; nezralá, fundamentalistická víra pochybnosti uměle potlačuje, dospělá víra věří i přes pochybnosti...

JAN DOČEKAL

Není-li výstava umění etická, je bez krásy

V našem kulturním prostoru je dost příkladů neetické galerijní práce. Kultura tím trpí. Především ti, kteří jsou výtvarným publikem.

Když pomínu komerčně orientované soukromé galerie-obchody, směřující s cílem dosáhnout co nejvyšší kumulace lidí kupujících za drahý peníz kýč, nevkus a škvár (a pomínu pro tentokrát i výklad těch tří pojmů), nejvíc mě v rámci tématu páli tři skutečnosti: prodej „originálních“ grafických listů od velikánů 20. století, prodejní výstavy certifikovaných reprodukcí olejomalb Karla Gotta a výstavy „originálních“ ilustrací k Božské komedii od Danta z díla velkého komerčního šejdíře Salvadora Dalího.

Nelze spočítat soukromé galerie nabízející k prohlídce a prodeji grafické listy Dalího, Miróa, Picassa, Chagalla, Ernsta, Kandinského, Tàpiese, Vasarelyho a dalších. Žije už jen jediný, Antoni Tàpies. Co by řekl na takové neetické kupčení s tisky, které nejsou autorské? Proti etice, proti dobrému mravu je vydávání nepravých tisků za originály. Když naivní zákazník skočí na tu vypečenou hru, je ujištěn, že získal za deset dvacet tisíc umělecký originál. Ten tisk však nemá cenu vyšší než dvě stovky. Originální grafiky od největších velikánů dnes stojí od dvou set padesáti tisíc výš (v říjnu byly vydraženy v londýnské aukční síni Sotheby's dvě suché jehly Pabla Picassa, každá za v přepočtu 7 milionů korun). A tak si myslíte své, když magistrát v Jihlavě dodnes opakuje svou falešnou píseň, že tamní loňská výstava Picassovy grafiky byla samý originál.

Certifikát autorství na reprodukcích obrazů Karla Gotta nepotvrzuje autorství oné reprodukcce, nýbrž obrazu, ze

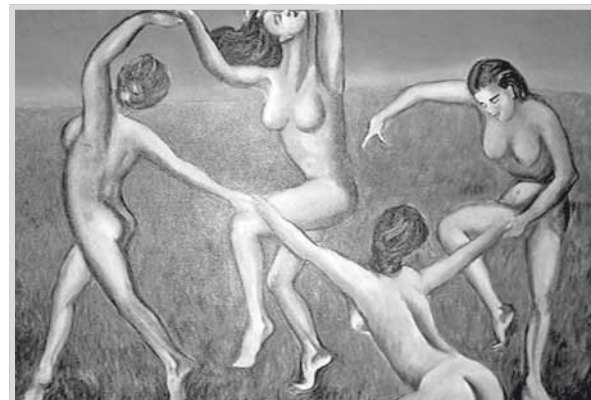
kterého byla komerčně znamenitě podepřená reprodukce pořízena. Pak se ovšem nelze vyhnout otázce, proč je certifikát opatřený mistrovým podpisem nalepený na zadní stranu reprodukce, která nemá nic společného s technikou malby vůbec, tedy ani s technikou Gottovou. Odpověď je snadná: děje se tak z důvodů ryze komerčních. Samozřejmě neříkám, že získávání finančních prostředků je samo o sobě neetické, ale záleží na tom, jaké jsou k tomu využity prostředky (více na www.kulturni-noviny.cz/clanek_Jan_Docekal12.php).

Takzvané originální Dalího ilustrace k Dantovi, prezentované v posledních letech na více místech, jsou vysoce zkomercializované tisky docela oddělené od samotného autora (www.kulturni-noviny.cz/clanek_Jan_Docekal13.php).

Pořadatelé výstav to jistě vědí, ale zarytí mlčí. Důvody jsou opět ryze komerční, ve více ohledech neetické. Komerce přede vším vylučuje eventualitu edukace ve smyslu poukazů na dantovské formové principy, které jsou i po přenosu původních akvarelů do techniky dřevorytu svým způsobem zachovány. A v onom pořadatelově zájmu o obchod je návštěvník výstavy šizen. „Kupuje“ za vysokou cenu vstupného špatně označené duchovní zboží. Prospěch si neeticky připsuje soukromý majitel vystavené kolekce a ve formě „desátku“ rovněž pořadatel.

Bylo by ideální, kdyby státní i soukromé galerie přijaly etický kodex, jenž by jim nedovolil konat zmíněné nepravosti, s dobrým vědomím, že přičítá se výstava etice, je bez krásy.

Alte proto je plošně přijetí takového kodexu nereálné, mohly by jej přijmout dobrovolně alespoň některé soukromé galerie. Respektive jsou takové, jejichž práce má dávno souvislosti, které něčemu takovému nasvědčují. Tedy tam ať svůj zájem upře slušné výtvarné publikum.

Laickou veřejností paradoxně dobře přijímané reprodukce obrazů Karla Gotta (zde je obraz z roku 2001 s názvem *Tančící ženy*) jsou příkladem neetičnosti galerijní práce, jakož i činnosti samotného „autora“ reprodukcí. Foto: Jan Dočekal

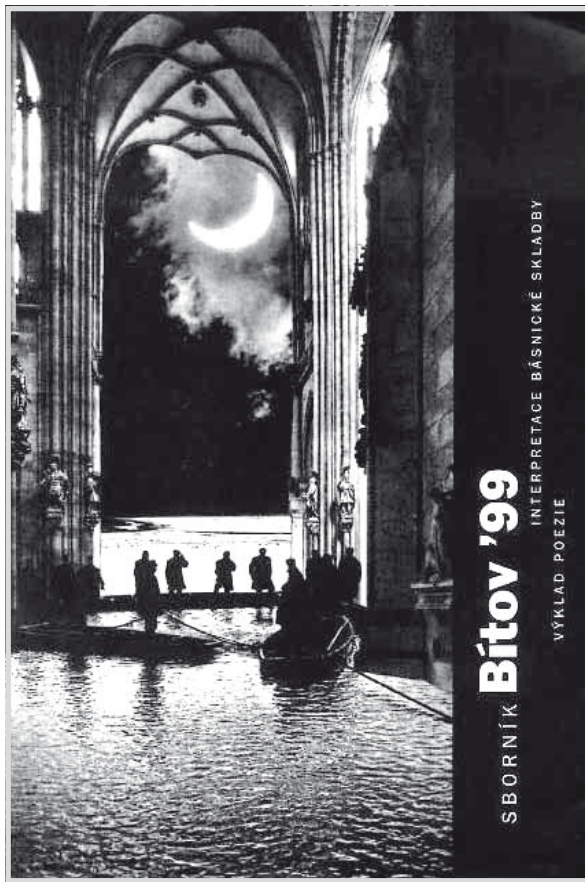
JAKUB GROMBÍŘ

Básnické desetiletí a jeho rozpory

Je-li pro poezii devadesátých let něco charakteristického, pak to, že se pro ni obtížně hledá jednotný interpretační klíč. Studie Miroslava Balaščíka proto používá metaforu inkubátoru a věnuje se spíše dobovému literárnímu provozu než textům samotným.

Jakkoliv si na to my pamětníci těžko zvykáme, i devadesátá léta minulého století jsou dnes už uzavřenou historií, kterou vnímá někdo s nostalgii a jiný s despektem. To se týká také tehdejší poezie, která z nostalgického zpětného pohledu zažívala mimořádně pestré a bujaré časy (což je často dáno přízemní skutečností, že většina vzpomínajících tehdy neměla rodinné a pracovní závazky, které by je odváděly od literárního života) – v próze byla situace pro nové autory přece jen komplikovanější. Kniha šéfredaktora časopisu Host Miroslava Balaščíka *Postgenerace* se proto soustředila na básníky, kteří v této době debutovali. Hned po pádu komunismu vznikla zvláštní situace, do níž vstupovali noví autoři: „Mladá generace hledá mezi staršími, dříve zakázanými autory spíše své tvůrčí blízkence, než že by v nich viděla soky, a kvůli náhlému převratu neexistuje ani žádný literární establishment generačních otců, s nimiž by se při vstupu do literatury musela konfrontovat.“ Na začátku devadesátých let padly iluzorní představy o možnosti kontinuálně navázat na vývoj přerušovaný koncem šedesátých let, doba už byla příliš jiná. Zatímco Milan Jungmann psal o obnovení pořádku v literatuře, v níž bude rozhodovat jen kvalita textu a nikoli politická příslušnost autora, Jiří Kratochvil situaci nazval obnovením chaosu, kdy psaní ztrácí tradiční společenské funkce a stává se záležitostí izolovaných jednotlivců. Část kritiky vyhlížela autora, který vyjádří pocity mladé generace (a z dnešního hlediska poněkud naivně do této role obsadila Michala Viewegha), kdežto adepti literatury se soustředili hlavně na introvertní poezii plnou formálních výbojů.

Zpočátku nadšeně přijímaný postmodernismus postupně vzbuzoval skepsi i přímou negaci. Jaromír F. Typlt proti němu stavěl avantgardu navazující na surrealismus, kdežto Martin C. Putna křesťanský tradicionalismus. Snaha o formulování generačního programu měla převážně groteskní podoby, jako byly různé „jahodové proklamace“, jimiž svého času bombardoval redakce literárních časopisů J. F. Typlt a pak nad nimi sám pod různými pseudonymy dlouze diskutoval. Obdobné rozpaky vyvolal pokus Petra A. Bílka vytvořit jednolitou básnickou skupinu tzv. osamělých běžců z autorů, kteří spíše shodou okolností publikovali svůj oficiální debut v druhé polovině osmdesátých let, aniž by byli součástí literárněfunkcionářského establishmentu.

K tváři poezie devadesátých let patří proslulá bitovská setkání básníků.

Utrídění hodnot příliš nepomáhala ani kritika, která se zmítala ve vnitřních sporech ohledně hledání optimální metody. Vzájemně nekomunikující české básníky stmelilo až setkání na bitovském hradě v září 1996. Nemá dnes smysl zamlčovat, že to byl spíše anarchistický potlach než nějaké oduševnělé symposion: každopádně vznikl alespoň jakýsi kontext, do

něhož mohli autoři vstupovat. A nastupující básnická garnitura se také ocitla v centru pozornosti literárních časopisů, které přestaly uměle žít generacími konflikty a přijaly existenci autonomních poetik, jež se nepotřebují proti nikomu vymezovat. Zároveň se básníci smířili s tím, že za svobodu tvorby platí nezajmem za strany většinové společnosti a jejích médií.

Balaščíkova kniha se spíše než na konkrétní texty soustředí na sekundární literaturu, především literární časopisy a v nich otištěné ankety, manifesty a polemiky. Je zvláště číst knihu o poezii, v níž není ocitován jediný verš. Snad je to způsobeno snahou nenadržovat některému autorovi, ale snad i tím, že poezie devadesátých let nevyprodukovala zlidovělý slogan, který by vystihoval dobovou náladu tak, jako jsou dnes i v populárněhistorických publikacích o válce či padesátých letech běžně citováni tehdejší básníci. Je ovšem otázka, zda ony tři desítky autorů, které jsou uvedeny v závěrečném seznamu literatury, představují celou českou poezii. Fenomémem devadesátých let bylo také to, že se objevily i jiné způsoby publikování poezie, než kamenná nakladatelství a literární časopisy – od různých cyklostylovaných sborníků až po první internetové portály. Jistěže tato produkce zpravidla nevynikla kvalitou ani ohlasem, přesto je zajímavé, jak byla akademickými debatami nedotčena a držela se osvědčených modelů přírodní lyriky či deklarativního rebelství bez příčiny.

Ostatně ani Balaščíkovo oblíbené dělení autorských typů na spirituální, empirický, magický a reflexivní není specifickým sledovaného období, byť můžeme u mnoha autorů vysledovat zajímavý posun od budování vnitřních básnických světů směrem k reflexi okolního světa, která se na konci dekády stala hlavním proudem (příkladem může být Martin Langer nebo Petr Hruška). Těžko však onu dekádu přijímat jako definitivně uzavřený fenomén: jednak mnohé spory z oné doby zůstávají dosud otevřené, jednak se ze zmíněného inkubátoru dosud nevyvoila generace, která by tu z devadesátých let nahradila.

Miroslav Balaščík: *Postgenerace. Zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století. Host, Brno 2010.*

PETR HOLMAN

Básník a Antieva: Nové objevy

Sborník z mezinárodní konference Otokar Březina 2008 měl původně vyjít začátkem roku 2009. Obtíže spojené s jeho vydáním způsobily, že vyšel až na jaře letošního roku. Zdá se však, že ono zpoždění nebylo náhodné. Sborník si počkal na unikátní objev, dárek k letošnímu 150. výročí narození Anny Pammrové (29. 6. 1860 – 19. 9. 1945).

Patnáctého prosince 2009 jsem měl možnost na Strahově poprvé nahlédnout do kartonu předaného literárnímu archivu Památníku národního písemnictví v Praze a také letmo projít jeho obsah včetně předávacího protokolu okresního archivu v Táboře ze 4. března. V něm mimo jiné stálo:

„Dokumenty, které byly nalezeny na půdě domu čp. 983, předala do archivu v závěru r. 2006 paní ing. Gabriela Pistulková, spolujatelka domu čp. 983 v Údolní ulici, Tábor. Předchozími majiteli byli Křemenovi. Dle ústního sdělení z této rodiny pochází PhDr. Jaroslav Křemen (1908–1990), jehož otec Ignác (1874–1960) vydal dopisy Otokara Březiny s Annou Pammrovou. Eleonora (1863–1945), sestra Anny Pammrové, se provdala za Jana Křemena, zahradníka z Táboru. Spolu měli tři děti – Almu (starala se o Annu Pammrovou do její smrti), Jaromíra (padl na frontě v Rusku) a Vladimíra. Manželka Jaroslava Křemena uložila dopisy na půdu, kde je současní majitelé našli při opravě střechy.“

Po nejběžnější prohlídce písemností můžeme snad co nejstručněji doplnit následující: Předaný soubor – mj. například rukopisný originál básně Hudba slepců, strojopisná vzpomínka Aloise Postlera (Agrární komora Praha) na O. Březinu datovaná 18. 9. 1944 a další různorodé dokumenty – obsahuje čistopisné originály či fotokopie dopisů Otokara Březiny Anně Pammrové, originály dopisů F. X. Šaldy, J. Demla, M. Hýska, J. Úlehly, E. Lakomé, T. Zapletal, J. Vrby,

L. Křemenové, dopis A. Pammrové neznámému adresátovi a další dokumenty.

Zcela jistě největším, vždyt' mnohem déle než celé jedno století s napětím očekávaným překvapením, je však objev rozsáhlejšího souboru francouzsky, německy a česky psaných úplných i ve fragmentech se vyskytujících originálů dopisů Anny Pammrové Otokaru Březinovi, až do dnešní doby nepřístupných a mnohými badateli již od básnickovy smrti považovaných za nenávratně ztracené.

Ani pro tuto chvíli není ještě možné stanovit žádnou podrobnější diagnózu a vyjádřit se k významu tohoto souboru dopisů, nicméně už teď je možné říci, že oním hlavním důvodem, proč některé Březinovy dopisy nebyly do souboru vydaného začátkem třicátých let tehdejším editorem zařazeny a též proč nikdy nebyly tištěny dopisy A. Pammrové básníkovi (snad až na porůzné drobné, většinou faksimilované ukázky z nich), je, jak se zdá, pouze jediné: prakticky nikdy nekončící a nikdy neskončivší, celoživotní ironicko-polemické, však navzájem se přece jenom jaksi jemně a skrytě tolerující vysoké napětí mezi myšlenkami, názory, a konečnicí i mezi probíranými tématy obou korespondentů, pozoruhodných osobností české literatury a kultury, stojících však, zdá se, kdesi na víceméně opačných pólech světa a (nejen duševního) kosmu. O tom svědčí ukázka z dopisu Anny Pammrové Otokaru Březinovi, snad z roku 1928:

„Laskavost Vaše je údivná. Nežádala jsem, abyste zvláště pro mne objednával

knihu o Byronovi. Nežádala jsem rovněž o přílohu opětnou obrázku nesvatého (= les trois zéro à côté de...) – Jest mojí trvalou povinností udiviti Vás... en revanche. Jakým zázrakem? – Jste-li dosti trpělivý čekati na této ubohé kouli, až si vypěstují sílu divotvorce... Státí se teurgem není tak snadné v okolí průmyslnicko-bezbožně již také infikovaném. A není vyloučeno, že kdyby se tak opravdu stalo, byl byste více udušen než radostně udiven. Pro více než jednu okolnost. Pokud mi známo, popíráte každou Radost. Zdá se Vám dokonce sobeckým vzrušením, nedůstojným pravého mudrce.

Přes veškerá Vaše utrpení jeví se Vám příčina nesouladu existenčního jako podstatná „složka vývoje“. Veškeré kulturní zběsilosti uznáváte, život země ohrožující mrzkosti věnujete velkou pozornost, hájíte, co já odsuzuji. Kterak se domluvíme? – Neschůdná jest cesta k mému vetšému hradu, pravíte. Neschůdná-li cesta ke mně, tím více neschůdná je cesta k Vám. Já, horlivá uctívateľka žvlů – me voilà: individu trop dangereux. Přehrada mezi námi jako příkrá hora. Setkali jsme se na tomto pošetilém bodu asi jen proto, abychom se nikdy

nedomluvíli. Stal jste se – bohužel – osobností sloutnou. Nemožno tedy říci vše, co víří dnem i nocí hlavou tvora tolik vzdáleného současné vzdělanosti. Že jsem jí dnes vzdálena více než před půl stoletím, děkuji přispění Vašemu. Lektura Vámi poskytovaných dokumentů člověcké zvrhlosti ve všech formách mne vedla na stranu opačnou tohoto blázince. Věhlasný vědec i básník, jenž má zde kulturní poslání (když se byl dříve po čtvero desetiletí mořil kultivačním povoláním) nesmí přitakati k horentním protikulturním nápadům Antievy! – Po 30 roků již trápí mne výsměšný otazník. [...]

Vidíte, že v této chvíli jsem v náladě aprilové. Zítřka snad zachvátí mne nálada říjnová. Jsme prostoupeni záhadnými vlivy, jimž neunikneme, ani až se této nepohodlné tělesnosti zbavíme. [...]

Zkrácený a v prosinci 2010 aktualizovaný úvod k ukázkám (nejen) z dopisů Anny Pammrové Otokaru Březinovi ze sborníku z mezinárodní konference Otokar Březina 2008 (Jaroměřice nad Rokytnou 25.–26. září 2008), Vsetín, Nakladatelství Dalibor Malina 2010, 316 stran.

Autor je literární historik a editor.

ADDENDUM

V revui Aluze 2/2006 a 1/2010 byly uveřejněny ukázky z připravované práce Petra Holmana Březiniana 1966–2006 (Dokumenty, ohlasy, paralely, přesahy). K tisku připravenou reprezentativní knihu o více než šestnácti stech stran však prozatím není možno vydat kvůli nedostatku financí. Pokud by někdo chtěl vydání napomoci, rádi zprostředkujeme kontakt s autorem.

JANA MLATEČKOVÁ

Vídeňský architekt Alois Prastorfer a jeho odkaz Brnu

V souvislosti s nedávnou připomínkou Památky zesnulých není jistě bez zajímavosti zmínit se také o autorovi architektonické podoby brněnské „Centrály“ – největšího pohřebního areálu v českých zemích – Aloisi Prastorferovi. Letos v prosinci uplyne od jeho smrti již rovných sto let.

Dům U čtyř mamlasů. Se směnárnou asi pan architekt nepočítal... Foto Jana Mlatečková

Prastorferova tvorba v sobě spojuje inspiraci kulturou jižních zemí s odkazem nejvýznamnějších středoevropských představitelů recepce středomořské architektury – německého romantika a klasicisty Karla Friedricha Schinkela a profesora na vídeňské Akademii a jednoho z autorů brněnské okružní třídy Theophila von Hansena. Do dějin jihomoravské metropole se však zapsal nejen svými architektonickými díly, která představovala jeden ze specifických proudů brněnské architektury pozdního historismu, ale také jako pedagog na německé průmyslové škole a později také na brněnské technice. Jeho školením na průmyslovce prošli takoví mistři jako Leopold Bauer – autor „prvního moderního domu ve střední Evropě“ (Reissigova vila na Hlinkách z let 1901–1902), Bohumír Čermák (známý dnes především jako tvůrce nedávno rekonstruovaného pavilonu G na brněnském výstavišti), Hubert Gessner (autor inspirativní stavby

nemocenské pokladny na ulici Milady Horákové), všestranně nadaný Josef Hoffmann, ale také významný brněnský rodák Adolf Loos a výborný kreslíř Alois Ludwig, který v Brně zanechal první čistě secesní stavbu – vilu pro své rodiče na Veslařské ulici. Všichni kromě Adolfa Loose pak vstoupili do ateliéru proslulého profesora Otto Wagnera na vídeňské Akademii a stali se kolem roku 1900 významnými tvůrci secesní architektury nejen v českých zemích.

Alois Prastorfer (16. 8. 1846 Vídeň – 5. 12. 1910 Brno) se po studiích na vídeňské Akademii výtvarných umění stal kresličem a posléze také stavbyvedoucím soukromé kanceláře jednoho ze svých profesorů – Theophila von Hansena. Na základě stipendia pak v letech 1872–1875 podnikl studijní cestu po Orientu, Řecku a Itálii, odkud si přivezl četné kresby a především inspiraci a hluboký vztah ke kultuře a umění této oblasti. V roce 1875 mu Eduard Wilda,

který dva roky předtím založil v Brně německou průmyslovou školu, nabídl místo profesora, které pak Prastorfer zastával až do svého penzionování v roce 1905. Od roku 1878 působil také jako docent pro volnou kresbu na brněnské technice.

Jeho hlavním a celoživotním dílem se stal především projekt Ústředního hřbitova v Brně (1881–1903) inspirovaný proslulým florentským pohřebištem. Vztah k jižním kulturám uplatnil také v ostatních brněnských stavbách: nájemním domě E. Jesche na Gorkého 2, spolkovém domě Červeného kříže na náměstí 28. října nebo při přestavbě domu s ateliérem pro svého přítele sochaře Johanna Tomolu na Hybešově ulici. Se svým kolegou z brněnské průmyslovky Germano Wanderleyem navrhl stavbu nadačního domu V. Gerstbauera na náměstí Svobody, známého jako dům U čtyř mamlasů. Významné místo v jeho tvorbě patří také adamovské vile Josefa Wurma, kde se znovu výrazně projevila inspirace italskou architekturou.

Městský hřbitov, který byl následkem josefinského nařízení z roku 1784 o rušení pohřebišť uvnitř městských hradeb 19. století postačovat a navíc se stával překážkou rozvoje nové obytné čtvrti. Došlo tedy celkem logicky k rozhodnutí vybudovat nový areál za městem. Po smrti přednosty městského stavebního úřadu Franze Neubauera byl projekt svěřen profesoru německé průmyslovky Aloisi Prastorferovi. Jeho velkolepý návrh městského pohřebiště, projektovaného na ploše větší než 28 ha pro téměř 30 000 hrobů, spatřil světlo světa v roce 1881. A již v listopadu roku 1883 se zde mohl konat první pohřeb. „Kdyby ti všichni, kteří tu spí svůj věčný sen, se náhle probudili, bylo by to páté největší město v republice,“ píše se v Sentimentálním průvodci Brnem z roku 1966. A Jiří Endler, autor nedávno vydané publikace Příběhy brněnských hřbitovů, k tomu dodává: „Dnes, po více než čtyřiceti letech, by Ústřední hřbitov vytlačil z druhého místa Brno samotné...“

Při stavbě hřbitova spolupracoval Prastorfer se stavitelem Johannem Zoufalem a s městským zahradníkem Karlem Jelínkem. Pro areál zvolil typ monumentálního pohřebiště založeného na geometrickém řádu a až druhotně doplněného alejemi různorodých dřevin. Stoupání svahu architekt překonal systémem teras propojených schodišti a rampami. Oba vstupní objekty pak představují příklad elegantní novorenesanční architektury v schinkelovském duchu. I kdyby šlo o jediné dílo, které Alois Prastorfer Brnu zanechal, stalo by se důvodem, proč si jméno „brněnského Barvitia“ – jak jej nazývá Pavel Zatloukal ve své obsáhlé publikaci Příběhy z dlouhého století – nadále připomínat. S pražským architektem, jedním z největších představitelů novorenesance v Čechách, „jej totiž spojovalo mnohé – školení, profesori, niterný vztah k středomořským kulturám i základní jižní nota jeho díla.“ Prastorferův odkaz, jeho pojetí kultury a umění, pak nadále žilo v pracích jeho středoškolských a později také vysokoškolských studentů, z nichž mnozí – jak to někdy bývá – zastínili architektonickou tvorbou i významem svého brněnského učitele.

Autorka je etnografka a kurátorka výstav.

MARTINA SCHNEIDEROVÁ

Nad denní snění není

Přesně před padesáti lety vyšla jedna z posledních knih Gastona Bachelarda *Poetika snění*. Rychlost, s jakou se k nám kniha dostává, může čtenáři připomenout putování světla v mezihvězdném prostoru. Ale i takový paprsek má šanci najít svého pozorovatele.

V jedné z poznámek pod čarou se Bachelard svěřuje: „Přiznávám, že mě vypravěči snů často nudí. Jejich sen by mě možná zajímal, kdyby byl odvážně zpracován. Ale poslouchat samolibé vyprávění o čísi pomatenosti!“ Z toho je patrné, o jaké snění Bachelardovi jde. Jeho kniha není esejí o nočním snu, nýbrž o denním snění, o básnickém obraze, o jeho blahodárné působnosti na čtenáře. Znepokojivé však je, že po dočtení této Bachelardovy „blahodárné“ knihy si připadáte, jako byste se právě probudili z příjemné spletitého snu s výraznou atmosférou, který někomu ihned musíte sdělit. Výsledkem je naprosté ztroskotání (důkazem budiž následující řádky).

Bachelard text buduje svým obvyklým způsobem: názvem kapitoly udá téma, které prozkoumává konkrétními ukázkami z děl jeho oblíbených spisovatelů, tyto příklady přiblíží

svou interpretací. Ale interpretace je v Bachelardově případě příliš sterilní slovo, obrazy básníků a spisovatelů jsou stimulem pro jeho vlastní snění. Často se zasní tak hluboce, že čtenář mistry ani neví, zda autor zrovna cituje nějakého básníka, nebo hovoří on sám. Bachelardovy úvahy jsou nakažlivé. Máte chuť odložit jeho knihu a začíst se do básní, vyzkoušet si snění na vlastní pěst, ale neuděláte to, protože celá tato kniha je zároveň poetickým textem.

Velmi zvláštní je Bachelardova schopnost říkat známé věci odzbrojujícím způsobem, proti němuž není námitek. Kolikrát jsme už slyšeli, že básník zůstává dítětem, jenže Bachelard se vysloví jinak: „Přemíra dětství je zárodkem básně.“ V jeho podání zní i banalita podivně svěže, zvláště proto, že zapadá do zpracovaného celku. Bachelard totiž

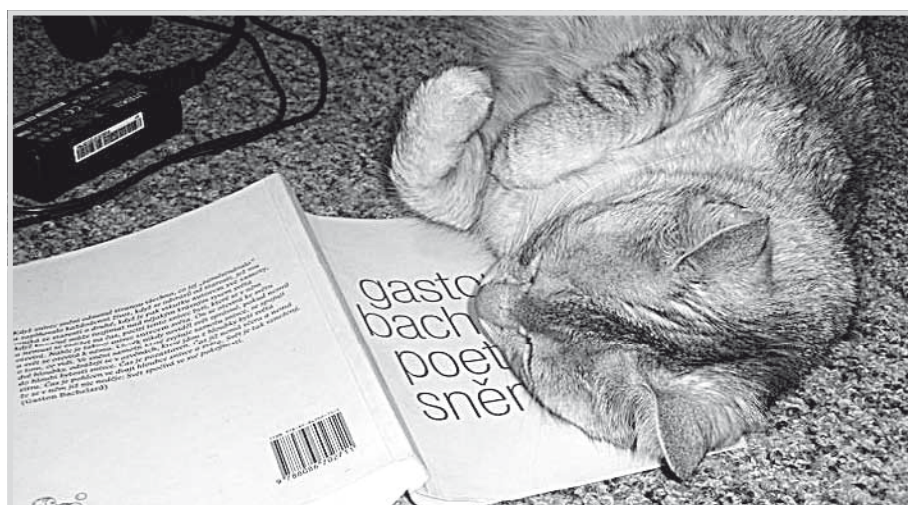

Foto autorka

HANA SVANOVSKÁ

Balabán měl spadeno na život

Letos na jaře nečekaně odešel prozaik, jehož dílo se symbolicky uzavřelo duchovní románovou meditací *Zeptej se táty* (Host, Brno 2010). „Balabánův“ rok končí vydáním prvního svazku jeho souborných spisů, jímž jsou *Povídky* (Host, Brno 2010).

Dne 23. dubna letošního roku zasáhla českou kulturu zpráva o síle detonace: v Ostravě náhle zemřel Jan Balabán. Ovšemže se jeho prózám začalo popřávat širšího sluchu až poté, co v roce 2004 okouzila porotu literárních cen Magnesia Litera povídková kniha *Možná že odcházíme*, která současně získala nejvíce hlasů v tradiční anketě Lidových novin o Knihu roku. Z dnešního pohledu je jisté, že už od poloviny let devadesátých, kdy vychází útlá prozaická prvotina, povídky shrnuté pod víceznačný název *Středověk*, si jeho autorský rukopis s typickou beraní ztvrzelostí hledal nesnadné cestičky, kterými by pronikl pokud možno až na dřevě zapeklité duchovní zkušenosti let normalizačních a přelomu milénia.

Nakladatelství Host zareagovalo bleskově. Počátkem léta vyšel těsně před smrtí dokonaný *Balabánův* román, před necelým měsícem se na pulty dostal první svazek plánovaných „sebraných spisů“, kompletně shrnující jeho vysoce ceněnou povídkovou tvorbu. Sám příběh vzniku posledního opusu, v němž se autor navíc po tři roky intenzivně „utkával“ s natolik velkým tématem, jakým je reflexe otcovy smrti, by mohl vést k poněkud triviálně motivovanému pokoušení (pokoušení) přespříliš rozkrývat jeho autobiografické rysy, a také k tomu v několika recenzích došlo. Bohužel už méně bylo napsáno o tom, že Jan Balabán knihou *Zeptej se táty* konečně zdárně zdolal nerovný terén komplikovanější prozaické struktury (což se mu dosud tolik nedařilo) a navíc ho vyznačil něčím v současné literatuře tak nesamozřejmým a zpochybňovaným, jako je nárok na etickou platnost básnické výpovědi.

BEZVÝHRADNÉ ANGAŽMÁ MÍSTO HRY

V příběhu evangelické rodiny Nedomů, která je konfrontována s vleklým umíráním otce – bývalého lékaře Jana – se autor dosti bezprostředně dotýká tzv. velkých dějin (prožívaného „bezčasí“ normalizační doby spolu se spirituální nejednoznačností současnosti). Ty mu zároveň poskytují prostor ku lyrické meditaci, v níž jsou jednotlivé linie děje (zrcadlově skrze jeho aktéry) zkomponovány do prosvětlené mozaiky úvah, reflexí a střípků či náznaků lidsky palčivých vzpomínek. Na této úrovni využívá Balabán svého umu povídkářského, především schopnosti překvapivé pointy, která vystaví již vyslovené katarzivnímu účinku. Zde je možné ohmatávat křesťanské kořeny autora východiska zvláště zřetelně, aniž by bojácně uhýbal k pouhým ilustracím předem vytyčeného didaktického schématu, jak k tomu bohužel začasť dochází u jiného ceněného autora „duchovních“ próz Věroslava Mertla.

známou pravdu vnímá jako fenomén a v kapitole „Snění směřující k dětství“ rozprostírá kaleidoskop poetických představ na toto téma. Bachelard píše: „Opravdové snění neumí být nevraživé; snění mířící k dětství, to nejmírnější z našich snění, nám může dopřát jedině mír.“ Konejšivost a útěšnost je nápadnou charakteristikou této knihy. Autor však není sentimentální a roli literatury hodnotí velmi přesně: „když čtu jiná dětství, mé dětství se obohacuje“. Je to ono rozšiřování lidské bytosti (čtenáře) o imaginární prožitky bytostí jiných (autorů). Tady lze jen zopakovat Bachelardovo přesvědčení, že ne každý je básníkem, ale každý se jím může na chvíli stát, a to právě při četbě. Tento vztah mezi básníkem a jeho čtenářem není parazitický, je to čistá symbióza.

SNĚNÍ IN ANIMA

Bachelard se i v této knize projevuje jako bytostný Francouz. Aby jeho myšlenky

Jan Balabán. Kresba Aleš Čuma

Nutno podotknout, že Balabán si za své hrdiny opravdu nevolí tzv. normální lidi. Jednotlivé osoby, které se velmi volně přelévají rovněž jeho předchozími prózami, jsou nedobrovolně upoutány v povětšinou ubíjející všednodennost, podkreslenou rozostřenými kulisami průmyslové Ostravy. Ta se stává prostředkem pro zásadní existenciální střet s pravidly okolního světa. Prožívají ho všechny tři hlavní postavy – dospělé děti umírajícího Nedomy – byť každá z nich po svém. Zatímco

o obraznosti v literatuře dostaly pevný základ, aby se čtenář neztrácel v rozpínavých úvahách, dává autor svému textu teoretický skelet, který čas od času řadí myšlenky-bruslačky do šiku. Od Carla Gustava Junga si vypůjčí pojmy animus a anima. Tuto mužskou a ženskou složku lidské duše pak volně aplikuje na nevědomý sen (projev anima) a vědomé snění (projev animy). Podle Bachelarda nám „Noční sen [...] nepatří [...] uchvacuje nám naši bytost.“ Klíčová teze, kolem níž kolotá celá Poetika snění, je jednoduchá: „snění je ve znamení animy.“

Důvod, proč Bachelard volí animu jako patronku básnivých fantazií, je prostý. Četba básně a beletrie, to je pro autora radostné propadání se do laskavého, bezpečného a něžného světa, který ztotožňuje s animou.

Poetika snění vychází v roce 1960, tedy dva roky před Bachelardovou smrtí. V kapitolách „Snění směřující k dětství“ a „Snění a kosmos“ lze vytušit velmi osobní rozměr.

malíř Hans je spíše účastným pozorovatelem postupně se vrstvících rodinných událostí a Emil ztělesňuje výbojného balabánovského radikála se vším všudy, v diabetičce Kateřině, která je vlastní volbou „vykořeněna“ z rodného prostředí (žije ve Skotsku) se snoubí horlivost spíše citová se smířenou pokorou.

Román *Zeptej se táty* však vyvolává jednu dost důležitou pochybnost: Balabánovi bývá přisuzována čtenářsky méně vstřícná vizionářská „temnota“, neschopnost nahlédnout

Stárnoucí autor je přesvědčen, že v obraznosti lze obnovit svou minulost. Rozpomíná se prostřednictvím snivců slov na své vlastní dětství, ale nejde o žádné příběhy, nýbrž o vůně, pocity, záblesky vidin. Návrat do dětství střídá závěrečná kapitola „Snění a kosmos“, která nás přenáší do představ o nezměrném a věčném. Toto fascinující a trochu melancholické putování mezi minulým a budoucím stavem člověka lze vnímat i jako způsob Bachelardova loučení se s milovaným světem všemocného slova.

Tato skrytá osobní rovina však nenaruší Bachelardův převládající zájem: zlákat čtenáře do obrazných světů, v nichž čas neletí, i když možná létá. Pokud vás následující verš: „Nejsou snad naše roky nerostnými sny?“ (Edmon Vandercammen) nechává chladnými, je vám snění in anima asi trochu cizí. Zkuste si přečíst Bachelarda, je to dobrý učitel, laskavý našeptávač, nezákeřný Meřisto.

na psychologicky pečlivě modelované hrdiny jaksi zdálky, neochota přestat se naplno „angažovat“ v zápletkách jejich životů. Jenže kdo ví: asi jsme příliš snadno přivykli bezstarostným rošádám většiny postmoderních próz, které princip hry povýšily na hlavního jmenovatele textu po stránce jazykové i sémantické. Oproti nim je Balabán opravdu až ojedinele „vážený“, jeho autorský idiolekt je plně soustředěn na tíhu vyprávěného. Ostatně na skutečnost, že tento výklad je přinejlepším problematický, čerstvě upozornil Petr Hruška v souhrnném doslovu k Balabánovým povídkám. Není divu: vždyť příslušníci rodu Nedomů jsou k sobě tajemným předivem viny, lásky, trestu i odpuštění připoutáni podobně jako postavy v prózách přesvědčeného katolíka Jana Čepa (k jedné z Čepových próz by mohla odkazovat i jejich příjmení). I ony jsou bezesporu vetkány do všudypřítomného communio sanctorum, tajuplného spojení „mrtvých, živých a ještě nenarozených“. Přestože by se slabinou mohlo zdát jeho včlenění do aktuálního společenského kontextu – hlavní epickou linii celé knihy totiž tvoří údajná spolupráce Jana Nedomy s destruktivními silami komunistického režimu – Balabánovi se podařilo jej udržet v mezích „nadčasových“ a „obecně platných“.

Těžko říct, kterou z nesnadných cest by se ubíraly případné další texty šumperského rodáka a ostravského patriota. Rozhodně lze konstatovat, že odešel z tohoto světa ve chvíli, kdy můžeme jeho dílo, alespoň po tematické stránce, vnímat jako v jistém smyslu završené. A záleží jen a jen na nás, zda-li jeho poselství bude „příběhem soucitným nebo bezcitným“.

Autorka je bohemistka.

S úsměvem ve strnulé tváři

Když se „starý Pražan a Brňan“ Peter Demetz (*1922) vrátil při autorském čtení 25. listopadu v Moravské zemské knihovně ve vzpomínkách znovu do Brna, vyznělo to spíš jako příběh loučení a vyloučení. Jeho američtí studenti na Yale musejí prokázat značnou dávku trpělivosti, chtějí-li se v těch zmatených a občas panoptikálních středoevropských velkodějích orientovat. Ale návštěva Prahy je pro ně asi pořád ještě společenský mus a Demetzova Prague in Danger obdivuhodně přesný cicerone.

Český čtenář, znalý obecných souvislostí, dá při četbě Prahy ohrožené (2010) asi přednost typograficky odlišnému autobiografickému pásmu. A bude přihlížet, jak se autor dívá sám sobě přes rameno na toho jinocha ve vlastním příběhu. A protože na rozdíl od mladíka a od čtenáře autor už ví, co ho potká, doprovází ho na dějiště a kolbiště života se shovívavou ironií a úsměvem. Udělal by ze sebe i literární postavu, ale život je jinde, a tak nezbyvá při nemilosrdně přesné paměti nic než vypravěčský komentář.

Dobrodružný osud židovského míšence před válkou a za protektorátu, nejen v Praze, Brně, ale i jinde v kriminálech Říše a taky na Cejlu, Pečkárně, Pankráci, v táboře pro židovské míšence v Terezíně až po tábor u Chomutova, z něhož potkáme mj. postavu nadlesního ve filmu Jiřího Weisse *Uloupená hranice*, by se vedle nevýslovných osudů rodiny a přátel mohl stát i příběhem Romea zamilovaného do sudetoněmecké Julie. Nikdy ji neměl, a když byl v táboře, zabila W. W. bomba před Emauzským klášterem. Jeho otec ji pochoval. Když ještě žila, věnoval jí nepřeložitelné verše o sobě: „seine seltne Art / Zu lächeln aus den starren Mienen.“ Je to jeho úsměv dodnes.

ROMAN KOPŘIVA

PETR KOVÁŘ

Spravedlnost v ulicích

Park, nebo parkoviště? Město, v němž byl odsunut odsun nádraží, kultivuje veřejný prostor. Jako prostor pro diskusi.

Kašna není kašna, ale socha Mírnosti, model města Brna z doby obléhání Švédy není model města, ale socha Prozíravosti, hodiny na náměstí Svobody nejsou hodiny, ale socha Času. Ne, nevznikly jen nové názvy starým objektům; město má nové sochy. Vedle skvělého projektu Sochy v ulicích je to další z řešení, které nabídl Magistrát města Brna v dlouhodobě kritizované otázce veřejného prostoru města.

ŘEČ SOCHY

Umění má mluvit. Dobrá socha je taková, s níž nejsme hned hotovi; drží si napětí, probouzí obrazotvornost, nepravoplně provokuje. Místo, které nezačneme přehlížet po prvním shlédnutí. Současné umění představuje stále častěji spíše než do sebe zahleděné estetické hodnoty intervenci do společenských vztahů. A i když má ve veřejném prostoru blíže k teování než k volbě šály, nemělo by ani zde zůstat v tomto smyslu neaktuální. Projekt Za pěkného dne pracuj v polích, za deště studuj, tchajwanského umělce Chuan-chu Lina, prezentovaný v rámci výstavy Bubble tea v Moravské galerii (2008), představuje rýžové pole vsazené do městské zástavby. Autor chce probouzet kolektivní vzpomínky Tchajwanců na kulturu obdělávání polí, která se svébytně pojí s tradicí duchovní. Pole je tu výtvarným základem, živým měnícím se organismem i symbolem. Jaké symboly čteme my?

K náměstí patří shon, tep, vzrušení. Náměstí Svobody je od letošního září vzrušené stále a krásně tak ukazuje schopnost obyvatel přečíst sochu po svém. Koho by ne bavilo, že socha Času od architektů Oldřicha Rujbra

a Petra Kameníka asociuje ztopořený pyj, zvláště, když denně na svůj kořen navléká kruh fascinovaných lidí? Magistrát chce obyvatelům i turistům připomínat především heroický okamžik Třicetileté války a Rujbr s Kameníkem ládují strukturu díla významy. Při jedné z tradičních zabíjaček jsem od řezníka získal náboj. Už nebyl potřeba. Byl to ten druhý náboj, kdyby vepřík nepadl hned. Mrazí svou možností. Když o falešném poledni prolítne tělem nábojnice na náměstí Svobody skleněná kulička, natahují se po ní dychtivé ruce dětí i dospělých. Neomrzí. Skleněná střela dle legendy určená pro čelo generála Torstonsena asi nemrazí. Tvar a tvářnost, kinetičnost, tajemství, hra, to vše činí ze sochy skvělý objekt veřejného prostoru. Promyšlené obsahy si našťestí, jak vidno, upraví občane sami.

VEŘEJNÉ UMĚNÍ

V nejširším pojetí je veřejným uměním (public art) takové, které je umístěno na veřejnosti. Včetně plastiky na střeše, obrazů v kostele. Stejný pojem však můžeme číst jako tendenci usilující o bezprostřední kontakt umělců s širokou veřejností. Toto směřování je patrné od konce šedesátých let a zahrnuje i sociální a politický aktivismus. Růžový tank nebo Entropa Davida Černého, akce Rařanů, jako bylo jejich dvouleté členství v KSČM, nebo pohřbení obrazu z Národní galerie do Orlické přehrady, jsou ty mediálně nejfrekventovanější. Na utváření konkrétního veřejného prostoru lidským soužitím poukazují práce Kateřiny Šedé. Její tematizování soukromých vztahů často komentuje vnitřní

http://pavelondrias.rajce.idnes.cz/Vandalismus_na_Husove_ulici_po_Muzejni_noci_v_Brno

Marius Kotrba: Spravedlnost ...nad kukaččím hnízdem? Foto Petr Kovář

proměny obyvatel na základě vnějších projevů zástavby. Námí deformovaný prostor deformuje zase nás.

Znejistěním tradičního pojetí prostoru veřejného a soukromého demonstrovala umělkyně Alena Kazatelová (ne)možnosti odpovídání. Po dobu jednoho dne a noci bylo na tehdy ještě nevzrušeném náměstí Svobody v Brně připraveno šedesát postelí. Funkční městský veřejný prostor je místem setkávání, žije růzností, nacházením věcí, které nás překvapí. Patří těm, kteří se v něm pohybují, a ti by jej také měli měnit. Podobně jako při loňské brněnské Muzejní noci, kdy lidé rozebrali dlažební kostky připravené k vydláždění Husovy ulice a spontánně z nich vytvořili labyrint soch a vzkazů.

Pojetí umění jako analýzy společenského tématu v zásadě odpovídá i projektu Městské zásahy, k němuž se Brno připojilo jako třetí město v pořadí. Architekti, umělci nebo kdokoliv jiný může zpracovat návrh na změnu prostředí města. Řekněte, co vás tlačí! Vznikají tak plány, které by si nikdo neobjednal. Měly by vznikat z potřeby místní komunity poukázat na to, co v městském prostoru nefunguje. Počínaje zasažením stromu, umístěním sochy, přes pontonové cyklostezky, revitalizaci různých

chátrajících ploch, až po parkoviště na řece nebo site-specific ubytovnu pro lidi bez přístřeší. Nápad této občansko-profesní iniciativy se zrodil v Bratislavě v hlavách architektů Matúše Vallo a Olivera Sadvského. Z vystavených návrhů se stala nejnavštěvovanější výstava Slovenské národní galerie a letos proběhl stejný projekt Prahou. Můžeme si slibovat větší občanský dohled na to, co v ulicích vzniká?

Vedle kvalitní, nicméně nevíbrující Pocty Edisonovi od Tomáše Medka na Malinovského náměstí, vedle soch Mírnosti a Prozíravosti, které podle Platónovy vize základních ctností tvoří spíše environment než sochařské dominanty, vyniká socha Spravedlnosti od Márie Kotrby. A pokud se seznámíte s ostatními soutěžními návrhy, může se vám dokonce vrátit důvěra v kompetentnost soutěžních komisí. Přes zjevné klady někomu vadí, že Spravedlnost špulí hýždě do vchodu budovy Nejvyššího správního soudu, a jiní zase postrádají typické atributy, aby mohli sochu číst. Ale copak není postava „Náčelníka“ z Přeletu nad kukaččím hnízdem dostatečně literární? Brněnský magistrát má velkoryse nakročeno. Pod mohutným kvádrem, zvětšeninou dlažební kostky vyrvané z ulice, tryská voda. Ještě ho prohodit zdí.

ONDŘEJ NAVRÁTIL

Chalupecký na stroji ruské moderny

Porota prestižního ocenění našich současných mladých umělců dala již tradičně přednost komplexnějším vyjadřovacím prostředkům před malbou.

Viceméně souhlasné reakce doprovázely letošní nominace finalistů ceny Jindřicha Chalupického. Vyzdvihována byla přitom především skutečnost, že se mezi navrženými mladými umělci objevili i dva bytostní malíři, jakými jsou Alice Nikitinová a Jakub Matuška. Nakonec však byla cena přiřknuta konceptuálněji orientované tvorbě, kterou ve finále zastupovaly vedle Václava Magída hned dvě umělecké dvojice (David Böhm + Jiří Franta, Vasil Artamonov + Alexey Klyuykov). Což v této sekci naznačuje vzrůstající potřebu dialogického myšlení a realizační spolupráce.

Pozornosti mohla stěžejně uniknout i skutečnost, že hned čtyři ze sedmi protagonistů mají vazbu k zemím bývalého Sovětského svazu,

a tento fakt se projevil i v jejich prezentaci v prostorách pražského DOXu. Umělečtí Atlantid Magidových diorám se střetávají s realitami ruské historie a je zřejmé, že nejdřívější dopad měla kolize se stalinismem. Do času před tímto fatálním úderem ruské moderny se jakoby nevyhnutelně vrací také Nikitinová a Artamonov s Klyuykovem, kteří se snaží znovu uchopit a zhodnotit její heroické dědictví. Zmíněná dvojice se však neomezuje jen na Maleviče a suprematismus, inspiruje ji také socialistický realismus, ruský underground 80. let nebo třeba český kubismus. Tyto podněty pak tvůrci využívají k ironickým a někdy nostalgickým komentářům současné post-transformační deziluze středovýchodní Evropy.

Také v DOXu dvojice vytvořila pro ni typickou multimedialní instalaci, které dominují rozměrné dřevěné formy pod opršlým nátěrem v základních barvách. Ve stylu klasických ready-mades je autoři našli a dopravili do galerie z podzemní divočiny kladenské Poldovky. Bez dalšího zásahu se tak staly tajemným a zároveň melancholickým mementem, střepem industriálního patosu opuštěných průmyslových zón. Jestliže zde k formálním prvkům moderny může odkazovat jen barevnost a lapidárnost tvarů, v roztroušených oknech projekcí jsou zachyceny přímé citace Malevičových kompozic. Ty v tři roky staré akci Artamonov s Klyuykovem malovali na rezavé nárazníky

odstavených železničních vagonů v jakémsi prolnutí někdejších symbolů dynamiky a utopie. Instalaci přirozeně dotváří němý transparent a kataklyzmatická variace budovalského plakátu.

Artamonov s Klyuykovem se stali držiteli Chalupického ceny pro tento rok a jejich vítězství by nemělo být na rozdíl od předšlého ročníku ceny provázeno pochybami o směřování celého podniku. Což je u příležitosti dvacátého výročí jeho existence důvod k optimismu.

Finále 2010, Centrum současného umění DOX, Praha, 4. listopadu 2010 až 17. ledna 2011.

Autor je historik umění.

LUCIE ČESÁLKOVÁ

Ambicí příliš zavánějící hra s lidskými orgány

Nový film Davida Jařaba začíná jako originální pohled na první světovou válku bez obvyklého moralizování, ale nakonec se rozpadá na samoučelnou přehlídku morytátních rekvizit, která nesděluje nic nového.

Scénérie chátrajících fabrik s přilehlými šlechtickými vilami, lov kostrounů, kapice, vjatyky, uniformy, korzety, široké sukně, hejno kdákajících slepic, mrtvolně zašedlé lidské orgány – již kulisy a rekvizity, kterými David Jařab zabydluje své filmové počiny, poukazují na zálibu ve vysoce výtvarně stylizované zvláštnosti, již si Jařab do kinematografie přináší z divadelního jeviště. Svůj debutový snímek *Vaterland* – lovecký deník inscenoval v okázale pečlivém aranžmá jako neurčitý žánrový hybrid, na první pohled – z fotografických momentek – možná lahodící oku, nicméně v důsledku spíše provokující bezúčelným manýrismem. Vábení podřídit veškeré dění na filmovém plátně „výtvarnosti“ a mnohdy pouze prvoplánovému efektu bohužel neodolal ani podruhé a snímek *Hlava-ruce-srdce* vstoupil do stejné řeky hry na fantaskno s vysokou uměleckou ambicí. Jsou to přitom principiálně tak odlišné, ba neslučitelné věci – ta hra a ta ambice. A přece by se dalo říci, že jsou to právě tato dvě slova, jež každé zvlášť a zároveň spolu dohromady vystihují dosavadní filmové snažení Davida Jařaba – právě z jejich nesouměrného vztahu totiž krystalizuje ona podivná a bez výhrad nepřijatelná poetika jeho filmově-režijní práce.

Do příběhu snímku *Hlava-ruce-srdce* divák proniká prostřednictvím vnitřního monologu jeho hlavní hrdinky, slečny Kláry Knabelové (Viktorie Čermáková), snoubenky jistého plukovníka von Haukwitze (Jiří Schmitzer), jež v úvodní sekvenci filmu před zrcadlem bilancuje své milostné avantýry a velmi kultivovaným jazykem, jazykem realistického románu 19. století, uvažuje o různých podobách a projevech milostného vzplanutí a lásky. Samotná úvodní sekvence filmu v sobě zahrnuje mnohé z typických rysů Jařabovy filmařiny. Předně je to uvažování ve výstupech, dalo by se říci až číslech, která sice nejsou inscenována ani snímána prostě divadelním způsobem (např. statickou kamerou v jediném úhlu záběru bez

časových skoků), nicméně fungují pouze samy o sobě – jsou samy do sebe zahleděné jako Klára do svého odrazu v první sekvenci filmu, mají vlastní výpovědní smysl, význam a atmosféru, ale ne vždy zcela ústrojně zapadají do celku díla. Dalším příznačným momentem je literární povaha Jařabova filmového díla – „poslech“ filmu odkazuje k promyšlenému scénáři kombinujícímu hovorovou mluvu běžných dialogů s distingovanou a pečlivě vystavěnou promluvou vnitřního já Kláry Knabelové. Scénář by pro svou stylovou vytříbenost jistě stál za publikování coby dramatický text, v mnohých momentech nicméně funguje stejně ambivalentně jako další složky filmu. Kromě samotné řeči postav se totiž „litera“ do filmu dostává také pomocí mezititulků (jedná se zpravidla o citáty či motta), jež film jakoby jednak rozčleňuje do kapitol a jednak mu dodávají jakési další (dlužno dodat, že notně zastřené a tajemné) poselství. Ne vždy je přitom zcela zřejmé (s prominutím velmi triviálně řečeno) „co tím chtěl básník říci“. Výpověď

prošpikovaná cizími moudry totiž nemusí být sama nutně moudřejší. A ne vždy je také možné hru na moudro chápat jako ironii nebo parodii, pokud je celkový tón filmu udáván velmi vážnou promluvou racionálně smýšlející Kláry.

Klára přišla podivným způsobem o milenec a v návaznosti na to se seznámila s dalšími dvěma muži – blízkým von Haukwitzovým přítelem poručíkem Heinrichem Rothem a vyšetřovatelem Karlem Vranou, který v souvislosti s úmrtím von Haukwitze větrí protimonarchistické spiknutí. Dění je v dalším vývoji událostí v tomto trojúhelníku pramálo. Snímek drží v chodu zprvu zajímavá, avšak brzy okoukaná atmosféra prostředí, v němž se odehrává, a již zmiňované „výstupy“ – každý vcelku zajímavý sám pro sebe, hůř však obhajitelný ve vztahu k ostatním. Seance nad plukovníkovou rukou, kterou vojáci používají jako médium ukazující další vojenský plán, v níž ručka fackuje pochybujícího sluhu. Inscenovaná šermířská vsuvka tří klíčových mužů

příběhu (von Haukwitze, Rotha a Vranu) na pozadí historických map střední a východní Evropy. Von Haukwitzova hlava vyprávějící v Berlíně vtípy. Poblázněný Roth rozmlouvající v lese při ohničku se svou rukou a iluzí lva. Je to jen nápad, který autorovi připadal zajímavý, natočil ho a nedokázal se ho vzdát? Je to jakási lynchovská bizárie? Je to jen humorná hříčka? Podobných zcizujících momentů bychom ve filmu *Hlava-ruce-srdce* našli víc, některých více, některých méně souznějících s okultně-magickou poetikou přírodu i civilizované město vyzývajícího díla. Dlužno však dodat, že pojmenováváme-li nesourodé prvky díla jako „zcizující momenty“, nemíníme je tímto umělecky považovat. Především závěrečná, aktualizující sekvence snímku, přenášející diváka bez jakékoli motivace do krajiny větrných elektráren a nacistických sekt, dokazuje, že Jařabova režie je sice nápaditá, že může aspirovat na uměleckost a třeba i myšlenkový přesah, ale že je to celé snažení pořád ještě velmi neukázněné a rozpačité.

<http://www.img7.ceskatelevize.cz>

EVA KANTŮRKOVÁ

Tati!

Nová kniha přední české spisovatelky se zamýšlí nad různými podobami mezilidských vztahů ve formě nebývale otevřeného rozhovoru otce a dcery. Přinášíme krátkou ukázkou z prostřední části knihy.

„Chci porozumět všem tvým láskám! Hlavně té první. Povídej! Jak tě klofily? Díky mně?“
 „Ale dítě! Snad si nemyslíš, že jsme se brali jen proto, že byla tvá matka těhotná!“
 „Tak trošičku vás z toho podezřívám.“
 „Takhle si nesmíš ublížovat.“
 „Vycházím z toho, co znám. Ona je v příběhu usazena naprosto přesně: vzdoruje dítětem. Babičce. Světu. Sobě. Své těhotenství se mnou líčila jako hrdinství. Jen popatřete, vy všichni nalevo, napravo, vepředu, vzadu, nahoře, dole! Čeho jsem se odvážila! Já, krasavice a nezávislá umělkyně, devět měsíců chodila s břískem. Porod popisovala jako mučivou událost. Ano. To kvůli mně podstoupila tak strašlivou bolest. A nikdy potom už si žádné dítě nenechala. Její potraty se odehrávaly na otevřené scéně, některé přímo před mými očima.“
 „Neměla bys takhle mluvit o své matce.“
 „Ale tak o sobě mluvila ona.“
 „Jsi dítě počaté z lásky.“
 „Svedla tě.“
 „Bylo to vzájemné.“
 „Svedla tě, nezkušeného, a potom určovala průběh příběhu.“
 „Nemluvíme o příběhu. Mluvíme o vztahu.“
 „Zřetelně vidím i její matku. Mou ctěnou paní babičku. Jak vyváděla. Jak plakala a modlila se o trest k Pánubohu. Jak naléhala, že hřích se musí pokrýt svatbou.“
 „Babička před svatbou nevěděla, že je tvá

matka těhotná.“
 „Moment, zadrž! Ted' nelžeš?“
 „Proč bych měl?“
 „Spikli jste se spolu? Proti babičce?“
 „Nevykládej si svoje počty tak povrchově. Já tvou matku miloval.“
 „O tobě nepochybuju. Ale řekni! Svedla tě, plachý tatínku?“
 „Byla moje první.“
 „A hned s dítětem.“
 „Nebud' útočná. Dali jsme ti život.“
 „To má matka namítla pokaždé, když chtěla mít navrch: dala jsem ti život. Já byla její těžká zbraň, kterou používala i proti mně. Ale život, milý tatínku, dá mláděti i fena i kočka.“
 „Poslechni! Ta fotografie je z července nebo z června, a ty ses narodila až rok na to v květnu. Nevyplyvá z toho, že jsme měli dost času rozhodnout se, jak vážně to spolu myslíme?“
 „Dobře, dobře. Jsem dítě lásky. Ale brát jste se museli.“
 „To jsme museli. Přece bys nechtěla být nemanželská.“
 „Byla to svatba s ostudou?“
 „Tak trochu. Zákon plnoletost uznával až od jednadvaceti let, a musel jsem podstoupit ohavnou proceduru. Nejdřív pokorně požádat tetky o souhlas s uzavřením sňatku, a potom jim na matrice asistovat při úředním aktu.“

„Vychutnaly si to.“
 „Napínaly mě celé dva měsíce. Když můj profesor zakázal chodit k nim na nedělní obědy, smrtelně se urazily. Téměř jsme se nestýkali, dokonce ani formálně. Nedostavily se na různé oslavy v internátu, neozvaly se o vácích. A najednou vycítily svou důležitost. Dokonce si najaly advokáta.“
 „Za tvoje peníze.“
 „Radily se i s otcem představeným. Dvě staré panny! Neměly potuchy, do čeho mají právo zasáhnout.“
 „Matka tvrdila, že nepřicházelo v úvahu, abyste žili na psí knížku. Protože tvé úředně ustanovené poručnice by prý na ni, jako na nemravou svůdkyni, mohly poslat policii.“
 „To maličko přibarvovala. Otec představený především hájil pověst školy a internátu. A když tetky před ním tuhle možnost jen naznačily, nemilostivě je vyhodil.“
 „A čas běžel a můj mamince bříska rostlo.“
 „Trochu zkratly. Radily se pak už jen s tvouji babičkou.“
 „Porady jezinek. Museli jste šít.“
 „Bylo to trošinku složitější. Tvá matka byla s tvou babičkou pohádaná a nebydlela doma. Byly natolik zneprátené, že se k dceři neodvážila přiblížit. Ale věděli jsme, že se schází s tetkami a že se radí s hordou příbuzných. A jako vzorná katolička taky zašla za otcem představeným.“
 „Mluvila o něm vždycky jen s úctou.“

„Otec představený byla přitažlivá osobnost. Měl krásnou tvář a bílá kutna mu slušela. Pohyboval se gráciálně a byla radost ho sledovat, když sloužil mše. A tvá babička, okouzlená vážností, s jakou s ní jednal, poslechla jeho radu a vystrojila nám svatební hostinu.“
 „A kdyby vám to nevyšlo?“
 „V jistotě lásky je nečekaná síla. Přemohla by víc, než dvě tetky a jednu panovačnou matku.“
 „A jednoho šéfa dominikánů.“
 „Ó ne! Že musely přenést náš spor k dominikánům, byla moje výhoda! Naše láska se v klášteře stala veřejnou záležitostí. Mí spolužáci si leccos domysleli, i někteří profesori, sestřičky v prádelně a v kuchyni nám fandily, můj zpovědník znal i detaily. Tetky doufaly, že mě z internátu vyhodí, a v tom se přepočítaly. Renomovaný ústav nemohl připustit lechtivou aféru.“
 „Vidíš! Rekl jsi to: lechtivá aféra!“
 „Otec představený ji elegantně změnil na zbožný obřad. Církev je silná i tím, že má pro nejrůznější případy vypracovaná přesná a výmluvná gesta. Byli jsme předvoláni na osobní rozhovor, konal se v kostele pro ranní mši a všichni věděli, čeho se týká.“
 „Má matka s tím souhlasila?“
 „Byla nadšená! Mučedníci pro lásku! Kráčela ke zpovědnici jako ke korunovaci.“

Eva Kantůrková, *Tati!*, Dauphin, Praha 2010, 176 stran

Píseň je na prvním místě, jazyk až na druhém

Kateřina García (*1977), zpěvačka česko-španělského původu, oplývá kromě výjimečného hlasu i neběžným jazykovým talentem a zajímavými předky, mezi nimiž je i spisovatel Jiří Mucha. Sama se kromě zpěvu věnuje profesionálně hispanistice. V letech 1997–2006 působila ve skupině Dún an doras a poté založila s banjistou Lubošem Malinou z Druhé trávy vlastní kapelu García. U příležitosti vydání nového CD Before Dawn s Kateřinou Garcíou hovořil Jiří Plocek.

Vyrůstala jsi v Barceloně, pak žila a studovala hispanistiku na univerzitě v Praze. Jak jsi přišla k irským písničkám?

V Barceloně jsme s maminkou a se sestrou Bárrou žily do svých 15 let. V Praze jsem odmaturovala a vystudovala vysokou školu. K irským písničkám jsem se dostala (nebo spíš ony se dostaly ke mně) už v Barceloně. První nahrávky irské a skotské hudby mi pořídil táta a další jsem si sháněla sama už v Praze, většinou od známých, kteří hráli irskou hudbu. Z počátku to byli především Rob Pierce, René Starhon a Pepa Janíček, kteří spolu shodou okolností původně hráli v kapele Púca Rua!

Dnes žiješ v Dublinu, jsi zaměstnaná na univerzitě, na hispanistice. Žiješ tam i písničkami, nebo je jezdiš zpívat jen do České republiky?

V Dublinu se snažím zpívat, jak jen to jde. Práce na univerzitě mi přirozeně zabere spoustu času a kromě toho mám svoji kapelu v České republice, takže se nejedná o nic nějak zvlášť organizovaného. Chodím zpívat na sessiony a příležitostně vystupuji buď sama, nebo mě doprovázejí místní kamarádi. – Kromě toho se ale neustále učím nové písně, a těch je Irsko plné. Je tady nepřehledné množství skvělých zpěváků a zpěvaček a pořád je co objevovat.

Jak vypadá muzikantský život v Dublinu? Co kluby? Prosakuje do velkoměsta i tradiční hudba?

V Dublinu žije přibližně čtvrtina obyvatel celého Irska, což znamená, že mnoho lidí je původem z venkova. Lidé si do velkoměsta

přinesli své různé hudební tradice a všude tu jsou hospody, kde se každý týden scházejí muzikanti ze všech koutů ostrova a společně hrají na sessionech. Kromě toho existují i večery, které jsou přímo zaměřené na hudební styly jednotlivých krajů nebo na jednotlivé hudební nástroje. Takže Dublin je tradiční hudbou prochnutý. Kromě toho zde existuje i místní tradiční hudební styl, který je zvláště výrazný především v oblasti písně.

Máš tři „rodné“ jazyky, češtinu, španělštinu, katalánštinu, mluvíš plynule anglicky, francouzsky, teď už asi i irsky. Zpíváš i v dalších jazycích. Jak si vlastně vybíráš písničky? Vždyť třeba vnímání

obsahu a prožívání musí být v každém jazyce jiné?

Na písně mě ze všeho nejdříve zaujme nápěv. Samozřejmě také vnímám i slova – nemohla bych zpívat text, se kterým bych se nedokázala ztotožnit. Ale je pro mne velmi důležité, aby píseň měla zajímavý nápěv, který se dobře zpívá. Zaznamenala jsem, že poslední dobou v mém repertoáru převládají pomalejší, možná dokonce melancholické písně. Je to možná tím, že pomalé písně vyžadují hodně soustředění a tím poskytují jakýsi prostor pro meditaci.

Přiznám se, že jazyk vnímám až na druhém místě – na prvním místě je píseň samotná, její nálada, způsob, jakým se slova frázují do nápevu. Tím nechci říct, že je mi jedno,

v jakém jazyce zpívám, ale spíše ho vnímám jako prostředek, který v okamžiku, kdy zpívám, ustupuje do pozadí.

Nazpívala jsi neobyčejně působivý duet Mé září s Pavlem Bobkem na text Roberta Křesťána. Máš v plánu nazpívat ještě někdy něco česky a pokud – jaký typ písně by to asi byl?

Myslím si, že zpívat česky není vůbec jednoduchá věc – píseň musí být velmi dobře napsaná, aby se melodie přirozeně propojila se slovy. Písně Roberta Křesťána jsou skvělou ukázkou toho, když se to podaří. V budoucnosti bych rozhodně chtěla zpívat víc písní česky, ovšem musím k tomu dospět přirozeně, právě proto, že to pro mne není úplně samozřejmé. Důležité je, aby píseň měla zajímavý text, který mi takzvaně půjde „do pusy“ a vhodnou melodií, která by nenutila češtinu se nepřirozeně ohýbat!

Odbočím od muziky: Celá Evropa sleduje irskou finanční krizi. Jak ji pocítuje běžný občan, třeba pedagog na univerzitě či jiný státní zaměstnanec?

Ekonomická krize je naprostou katastrofou a tak ji vnímají v Irsku všichni. Především státní zaměstnanci (včetně nás na školách) a lidé, kteří jsou závislí na státní podpoře s napětím (a nutno dodat i s velkými obavami) očekávají zveřejnění dalšího vládního rozpočtu na začátku prosince. Každý, kdo má teď zaměstnání, je šťastný. Všichni doufáme, že se situace brzy zlepší, ale je jasné, že to bude nějaký čas trvat a že nás nečeká, tedy alespoň v nejbližší budoucnosti, nic příjemného. Je zajímavé a zároveň přirozené, že mnoho lidí v této těžké době nachází útěchu právě v hudbě.

Kateřina García. Foto Jiří Šamánek

MILOŠ ŠTĚDRŮ

Znovuzrození: Vraničtí, Krommer-Kramář a mnozí další

Dílo skladatelů Pavla a Antonína Vranických, rodáků z Nové Říše na Moravě, ožívá v posledních letech zájmem, který přesahuje hranice naší republiky. S nimi se znovu objevují další jména jejich generačních druhů. Budou povzbuzením pro nové aktivity v českém hudebním prostředí?

Čím dál tím víc je zřejmé, že poslední dvě desetiletí osmnáctého a první dvě desetiletí devatenáctého století působí rozličným muzikologickým kodifikátorům stylu a stylivosti velké potíže. V české hudbě – respektive v hudbě, která vznikala v českém a moravském prostředí a velmi často dozrála k velikosti v prostředí velkých hudebních metropolí, jaké v historických zemích ponížením Prahy a ztrátou státnosti a suverenity nebyly – je v tomto přechodném údobí mnoho talentů, z nichž některé už dávno není možné považovat za kleinmeistry, jak to z pochopitelných důvodů vyhovovalo třeba rakouské hudební vědě. V polovině uplynulého století určitě nebyla nějaká vstřícnost k uznání významu skladatelů jako byli Vraničtí, Krommer-Kramář, Štěpán, Vaňhal, Koželuhové přímo ve Vídni, ale přechodně také Dusík, Rejcha a později trvale už v době Beethovenové a Schubertově Voříšek.

Kdokoliv se tohoto okruhu dotkne, cítí, jak výstižnější a dynamičtější by bylo chápání tohoto přechodného údobí jako jakéhosi diferencovaného manýrismu, v němž postupně sláblý někdejší feudální vazby a instituce a vznikaly předpoklady toho, aby se mohl biedermeierovský Buerger změnit z poslušného a institucemi, státem, náboženstvím, armádou a císařstvím vyděšeného měšťáka na pozdějšího občana, který se odhodlá v roce 1848 vystoupit na barikády a rozhodně si už přestává myslet, že tento panovník a 1811 zbankrotovaný stát zde jsou „z Boží milosti“...Vždy

znovu si uvědomujeme, jak důležitou a jedinečnou lekcí byl Slavkov-Austerlitz, kde začaly akce rakouské z Boží milosti povstale státnosti povážlivě klesat na pomyslné burze evropských dějin.

Ale skladatelé, které jsem dal do názvu této marginálie, se ještě rozhodně cítili být aktéry tohoto státu, nemysleli politicky a spoluvytvářeli kulturu establishmentu, což byl stále ještě dvůr. Trhlinami ovšem právě v sídelním městě vnikal do tohoto zdání nový silný protihráč – trh a hudba jako zboží, které je v určité podobě prodejné i do širších vrstev města. Hudbu potřebovala divadla, nakladatelé obchodovali s taneční hudbou, ale i se stále populárnější písní a vznikalo něco jako instrumentální hudba – čili zjednodušená, zejména klavírní hudba pro dámy v módních časopisech i samostatně.

Z divadla a těchto aktivit se uživil třeba Schubert, vedle Beethovena a hudebních, obvykle také komponujících, nakladatelů a podnikatelů (Diabelli) asi jeden z mála hudbou se živících Vídeňáků.

A Češi ve Vídni? Chci zde zejména zdůraznit potřebu docenit tvorbu bratří Vranických.

Oba rodáci z Nové Říše na jihozápadní Moravě – Pavel narozený 1756, ve stejném roce jako W. A. Mozart, a Antonín narozený 1761 – přišli po krátkých zastávkách do sídelního města. Co je třeba udělat pro to, aby se více vědělo, co vlastně všechno takoví Vraničtí v prostředí Vídně udělali? A nejen oni, ale i další dříve zmínění? Především je potřeba

znovu vydat a nahrát reprezentativní sondy jejich tvorby. A samozřejmě jít do hloubky jednotlivých společenských situací, jaké lze doložit – např. skandál a policejní zákaz Pavlovy dnes už dosti známé Grande Sinfonie caractéristique pour la paix avec la République française. O ní podrobně psal Jan Trojan v knize Prívětivá krajina hudby (Profil, Ostrava 1989), ale stále je možnost podrobněji prostudovat z vídeňských pramenů tuto přímo exkluzivní hudební a současně politickou příhodu. Zjednodušeně řečeno Paul Wranitzky nebo Pavel Vranický byl nadšen ukončením války s Napoleonem a nepochopil v první vlně nadšení, že mír v Campo Formio je pro Rakousko ostudnou porážkou od mladé vítězné republiky, která se ubránila agresorům a přešla do protiútoků. Ohlas toho začal probouzet evropské národy a ve Vídni nikdo z vládnoucích kruhů nechtěl toto oslavovat. To ovšem skladatel netušil a policejní zákaz ho zřejmě značně zkrušil. Leč první konzul Bonaparte se o celé věci dozvěděl, intervenoval a zakázaná skladba se rázem stala nařízenou, jak to už v našich dějinách občas bývá... Toto všechno by mělo být v dobovém tisku, byť v zašifrované podobě a snad i v policejních pramenech. Stejně tak lze rehabilitovat nebo kriticky posoudit Vranického jevištní dílo, lépe zhodnotit komorní tvorbu, zábavnou hudbu k různým karuselům a jiným společenským příležitostem a dechovou harmonii, která v chudnoucí už jen málo feudální společnosti nahrazovala instituci dávno

neudržitelných a drahých kapel... A bylo by možno pokračovat.

Zasluhý průlom u nás v této věci udělal violista a nakladatel Karel Plocek, který vydal pozoruhodné a interpretačně perfektní sondy do komorní tvorby Vranických i Krommera-Kramáře (viz rámeček) a podílel se dramaturgicky na Festivalu bratří Vranických v Nové Říši. Je třeba pokračovat a hledat možnosti dalších sond a hlavně syntéz, aby ke slovu přišly i symfonie a opery. Českou hudební scénu by měly takové počiny motivovat a zavázat k pokračování.

FENOMÉN BRATRŮ VRANICKÝCH

Na pořádání prvního Festivalu bratří Vranických v Nové Říši v roce 2008 u příležitosti 200. výročí úmrtí Pavla Vranického se podílel The Wranitzky project (www.wranitzky.com). Jeho zakladatelé Daniel Bernhradsson ze Švédska a Robert Bonkowski z USA chtějí zkompletovat dochované části rozsáhlého díla Pavla Vranického a zpřístupnit je k užití světové hudební veřejnosti. Dramaturgický spolupracovník festivalu Karel Plocek vydal následující CD, v obou případech v podání Stamicova kvarteta.

Pavel a Antonín Vraničtí: Hudba pro smyčcové nástroje (2009). Návraty na Vysočinu: Smyčcové kvartety Antonína Vranického a Františka Kramáře (2010).

Literární police

Jiří Bigas
MÍSTEČKO

Dauphin, Praha-Podlesí 2010, 208 stran
Novinář Jiří Bigas svou profesí nezapře: krátké povídky ze zapadlého maloměsta jsou napsány živým a čtivým jazykem, s přesvědčivou znalostí prostředí, neštítí se výrazné pointy. Režimy se mění, ale dějiště Bigasovy knihy žije pořád stejně: nuda a bezčasí, tvrdá a nebezpečná práce, po ní hospoda a po ní náhodný, zvířecí sex. Lidé, kteří se nedostanou do dějin, zažívají také své tragédie, ale z těch přes všechnu drastičnost nezbuduje víc než sousto pro místní klepny. Jistě, podobných outsiderských kronik jsme už četli hodně a sugestivnosti například Stasiukových Haličských povídek Bigasova kniha nedosahuje, pouhou sexuální otevřeností dnešního čtenáře také jen tak neohromíte, ale svou empatií a nakažlivou radostí z vyprávění předčí Místečko mnohdy vykonstruovaný palimpsest.

Petr Hruška
NĚKDE TADY
(Český básník Karel Šiktanc)

Host, Brno 2010, 408 stran
Kniha s nejasným tápavým názvem vyšla v edici Tváře české literatury v brněnském nakladatelství Host. Z její obálky k nám shlíží tvář básníka Karla Šiktance (1928), takže kdo má oči, netápe. Zároveň s konkretizující informací monografické knihy se až hmatatelně upřesňuje také název. Autor knihy jím ohmatává východiska Šiktancovy poezie do pulzující podoby usilovného lovu slov; jakási nezvyklá vehemence, pomínutý neklid, větření, hladovost po tom pravém; a tento způsob, jímž báseň vzniká, staví významem nad její téma.

Básník Petr Hruška píše o básníkovi Karlu Šiktancovi. Přes zjevný nadšený souzvuk dvou osobností naší poezie naplňuje Hruška

záměr předestřít v Šiktancově díle společenský vývoj od konce války do současnosti, včetně básníkovy přitakáním halasnému zpěvu padesátých let, jako tomu bylo nejen v první sbírce *Tobě živote!*, o jejíž vydání se zasloužil Jaroslav Seifert (ačkoliv: *tehdy už jsme oba dobře věděli, že k velké pýše tahle prvotina není*). Společenský zápas putuje společně se zápasem o slovo, o řeč. A její sílu tvořitelství gesta. Kniha obsahuje pečlivou bibliografii i soupis autorovy pohádkové tvorby pro televizi a rozhlas.

Ivan Wernisch
NIKAM

Druhé město, Brno 2010, 168 stran
Zatím poslední sbírka Ivana Wernische (1942) kromě současné básnické tvorby představuje, případně přepracovává juvenilní verše šestnáctiletého básníka, rozhodnutého založit surrealistickou skupinu. Obsahuje ale také dvě divadelní hry a román o dvaasedmdesáti kapitolách. Na vcelku útulou knihu příjemného formátu by to bylo množství překvapivé, ovšem jen tehdy, kdyby nám uniklo jméno autora. Román Anděla, jak už jsme zvyklí například z *Kominických lodí* (Druhé město 2009), nezřídka tvoří kapitolu jedním souvětím. Divadelní hra v počtu několika dějství se rozpíná přes dvě strany. A co je to báseň? *Kam vede ta cesta / Nikam*. Jenže někudy tam vlezla poezie.

Miloslav Topinka, Jakub Řehák (eds.)
NEJLEPŠÍ ČESKÉ BÁSNĚ 2010

Host, Brno 2010, 152 stran
Provokativní titul nakladatelství Host už v loňském roce svou vynikající práci obhájili editoři Karel Šiktanc a Karel Piorecký. Letos v básních vydaných knižně či otištěných

v časopisech v zadaném čase mezi podzimy 2009 a 2010 lovili Jakub Řehák a Miloslav Topinka, přičemž první z editorů shromáždil přibližně dvě stovky básní, které druhý, aniž by byl obeznán s jejich autory, redukoval na pětinu. Třicet sedm textů je děleno do čtyř *trůnů*, které inspirativně spojují básně Jaromíra Typlta a Davida Vody, Violy Fischerové a Petra Borkovce, Boženy Správcové a Pavla Řezníčka, či J. H. Krchovského a Miloslava Fišmeistra.

Pavel Kosatík
ČESKÉ SNĚNÍ

Torst, Praha 2010, 400 stran
Kdo navštívil v Berlíně výstavu Hitler a Němci (Hitler und die Deutschen) všiml si jistě v muzejním knihkupectví celé řady knížek, věnovaných historické reflexi německých dějin, zvláště pak těch za posledních 100 let a z nich především období Třetí říše. Mezi nimi lze nalézt i knihu berlínského politologa Herfrieda Münklera *Němci a jejich mýty* (Die Deutschen und ihre Mythen, Rowohlt-Verlag, Hamburg 2009), která otvírá problematiku v historii zakotvených a přesto „živých mýtů“, z nichž některé se zřetelně projeví například v období nacismu. A upozorňuje i na německé poválečné mýty (Východ – skuteční antifasisté, Západ – tvůrci hospodářského zázraku). Nereflektovaný mýtus je problematický – dodává životu náboj, ale současně zaslepuje. V našem prostředí je obdobou této publikace kniha publicisty Pavla Kosatíka, jež se snaží popsat české kolektivní sny 19. a 20. století. Z nich uvedme například sen o Slovensku, sen o Rusku, sen o pravlasti, sen o moři, sen o životě bez Němců atd. Kosatík ukazuje, jak je uskutečňování těchto snů problematické a snaží se apelovat na strážlivost a rozvahu v naší národní sebereflexi.

Martin Ryšavý
VRAČ

Revolver Revue, Praha 2010, 256 stran
Dva roky po vydání úspěšného románu *Cesty na Sibiř*, přichází vypravěč Martin Ryšavý (1967) opět s příběhem z východu. Kniha je jedním nepřetržitým monologem Dmitrije Guseva proplétajícím osobní příběh divadelníka, režiséra, nyní zaměstnance dispečinku moskevských komunálních služeb s příběhem ruské společnosti i zasvěcenými komentáři divadelních her. Ačkoliv slovo v názvu knihy zní spisovatel, vrač znamená lékaře. Kdo se zde léčí? Snad čtenář, nakažený vitalitou vyprávění, spoután šlahouny příběhu. Anebo spisovatel sám. Vždyť hned na prvních stránkách mu metař-mudrc předkládá jako životní nutnost smíření s vlastní smrtí v odžitých kapitolách.

WELES
Literární revue, číslo 42-43, 2010, 250 stran

Aktuální číslo Welesu je věnováno surrealismu. Přináší přitom převážně nepublikované soudobé texty. Přítomnost tvorby umělců narozených v sedmdesátých letech ukazuje na jeho stále inspirativní životnost. Hlavní oddíl revue je věnován Skupině českých a slovenských surrealistů, kam patří vedle ikon, jakými jsou Pavel Řezníček (1942), manželé Švankmajerovi, nebo šéfredaktor surrealistické revue *Analogon*, František Dryje (1951), také třeba režisér David Jařab (1971). Malby, koláže, fotografie i kresby, jež aktuální číslo doprovází, jsou nepřekvapivě autorsky provázané s básníky. Až na výjimky si své texty sami ilustrují. Být surrealistou je totiž především životní postoj. Samostatným oddílem je poezie Karla Šebka (1941). Pohřeb žehem na papíře / jak žádá spravedlnost / a mravenec na kterém sedím / celé dny v očekávání kdy mne kousne do zadku /.../ sametová poušť kde bruslím báseň.

DOPORUČUJEME

zajímá vás world music, jazz, rock i alternativní hudba?
literatura, film, výtvarné umění nebo architektura?
pátráte po souvislostech?
hledáte zasvěcené informace?
kulturní magazín UNI je tu pro vás už 20 let
a teď celý i na internetu!

KULTURNÍ MAGAZÍN
UNI

AKTUALITY
ROZHOVORY
PROFILY
RECENZE
HUDEBNÍ HISTORIE

www.magazinuni.cz
bud'te v obraze, čtete uni!

veronica
ČASOPIS PRO OCHRANU PŘÍRODY A KRAJINY

Hledáte vhodný dárek?
Předplaťte svým blízkým
časopis Veronica!

■ tradiční i současný vztah člověka k přírodě a krajině
■ zkušenosti občanských sdružení s projekty pro lidi a přírodu
■ globální problémy v lokální perspektivě
■ praktické návody Ekologické poradny Veronica
■ Krajina mého srdce, Galerie, Přírodní parky, kresby, básně...

...a mnoho dalšího již 25 let

PŘEDPLATNÉ:
šest čísel ročně
390 Kč/rok, zlevněné 300 Kč
+420 775 723 742
predplatne@veronica.cz
www.casopis.veronica.cz

NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK, Bratislavská 48/50, Brno,
Tel.: 545 242 455, 731 507 666, E-mail: doplnek@doplnek.cz

Josef Šmajš
Ivan Klíma
Václav Čížek

Tři hlasy
Úvahy o povaze konfliktu kultury a přírody

TŘI HLASY
Hledání štěstí
Úvahy o povaze
konfliktu kultury
s přírodou

Lars Saabye
Christensen

BEATLES

Přestože autoři knihy nahlížejí na dnešní civilizační krizi z hlediska tří různých oborů i vlastních osobních postojů, spojuje je potřeba veřejně se vyjádřit k nynějšímu konfliktu kultury s přírodou. Společně cítí, že filosofie, vědy o Zemi i krásná literatura nesou za civilizační krizi svůj díl odpovědnosti. Sdílejí názor, že se musí proměnit nejen obsah a role dnešní duchovní kultury, ale také skrytý základ protipřírodní kultury vůbec – kořistnický vztah lidstva k Zemi. Svými hlasy se staví proti nesmyslné konzumaci planety nynější spotřební kulturou.

Ve svém úspěšném románu z r. 1984 sleduje známý norský spisovatel osudy čtyř kamarádů, milovníků Beatles, v letech 1965 až 1972. Jednotlivá údobí zrání svých hrdinů dokonce rozdelil do kapitol s názvy nejznámějších písníček legendární kapely. Zpočátku idylické až komické zážitky postupně nabývají na vážnosti a posouvají chlapce různými směry do těžce vydobyté dospělosti. Všechno nakonec dopadne jinak, než si představovali, zůstávají však přáteli. Překlad románu z pera Jarky Vrbové byl v září 2010 oceněn tvůrčí odměnou v rámci Ceny Josefa Jungmanna.

brož., 168 stran, 199 Kč
ISBN 978-80-7239-252-0

váz., 594 stran, 490 Kč
ISBN 978-80-7239-237-7

**Garcia:
Before Dawn**

V pořadí druhé album nadžánrové formace Garcia nese název *Before Dawn*, Před úsvitem. Základ skupiny tvoří dvě výrazné osobnosti české hudební scény: zpěvačka Kateřina Garcia, momentálně žijící v Irsku, působila řadu let ve skupině Dún an Doras a dnes je považována za majitelku jednoho z nejkrásnějších hlasů nejen na české scéně. Luboš Malina na sebe upozornil už jako člen nejslavnější sestavy bluegrassových Poutníků, od začátku 90. let stojí spolu s Robertem Křesťanem v čele skupiny Druhá tráva, nahrál čtyři alba pro sólové banjo a jako producent se podílel na nejnovějších nahrávkách Pavla Bobka.

kat. číslo: MAM651 – 2, rok vydání 2010, www.indiesrec.eu • Indies Happy Trails

INDIES HAPPY TRAILS RECORDS www.indiesrec.eu

Mutato nomine de te fabula narratur

Lubor Kysučan (1968) má nejen klasické humanitní vzdělání, ale účastnil se několika zahraničních humanitárních a pozorovatelských misí. Zkušenosti z těchto pobytů spolu s vlastním vzdělanostním fundamentem jsou půdou, z níž vychází kniha – esej – s názvem Oni a my a podtitulem Dvanáct neodbytných otázek mezi antikou a postmodernou. Vyjde v ediční řadě školského a vzdělávacího zařízení Lipka v Brně.

Kniha srovnává svět pozdní antiky se současností, rozebírá řadu historických analogií v různých rovinách – od politické po antropologickou – a dochází k řadě závěrů, i provokativních. Její zaměření je zřetelné z krátkého citátu z Prologu: „Neopakují se však dějiny, nýbrž pouze určité zlomové, krizové situace, v nichž se daná civilizace prudce proměňuje, zaniká nebo se ocitá před volbou mezi více alternativami svého dalšího vývoje. Studujeme-li pozorně tyto situace ve světelných pramenech, nemůžeme si než neříci spolu s Horatiem: Mutato nomine de te fabula narratur. (Bajka vypráví o tobě, jen jméno je změněno.) Jednou z takových typických zlomových situací, která nás zarazí řadou analogií s dnešní dobou, je právě zánik zmíněné řecko-římské civilizace, ztělesněné ve své poslední fázi mohutnou římskou říší.“ Následující ukázka je z kapitoly Co může a co nemůže zachránit liberální demokracie a občanská společnost?

„Ekonomický i politický vývoj římské říše vedl k polarizaci společnosti a rozevírání nůžek mezi bohatými a chudými a prakticky k postupné ekonomické i společenské eliminaci středních vrstev mezi hrstkou superbohatých a všemocných honestiores a početnými bezprávnými humiliores. Tu pak dovršila autoritativní státní moc ve 4. století, která je zbavila posledních občanských svobod. Důsledky v případě Říma byly extrémní – úpadek měst, který vedl prakticky až k zániku městské civilizace v rozsáhlých, dříve plně urbanizovaných oblastech římské říše. Slábnoucí pozice středních vrstev je ovšem hrozbou i pro soudobý západní svět, jehož vzestup a prosperita jsou s nimi úzce spojeny. Oslabení vlivu a společenské pozice středních vrstev může přinést nejen fatální důsledky pro vzdělanostní, kulturní a třeba i vědeckou úroveň západního světa, ale zároveň rozložit jeho zavedenou politickou mapu. Posílení moci nejbohatších elit může vést v podstatě k etablování zkorumpovaného

oligarchického systému, pouze se skrývajícího pod maskou demokracie (k čemuž řada pokleslých demokracií zvláště v postkomunistickém světě včetně české již dnes nemá daleko), naopak pauperizace širších vrstev obyvatel může vést k růstu politického populismu a extremismu. Sílicí vulgární nacionalismus a neonacismus v Evropě je jedním

Kresba Aleš Čuma

z varovných znamení, která tento neblahý trend již ohlašují. Praktické důsledky popisovaných jevů názorně ukazuje vývoj římské společnosti.

Stále početnější vykořeněná vrstva chudých již nepociťovala žádné vazby k půdě, ke státu, k vlastní svobodě, občanské i lidské důstojnosti, a osud demokracie jí tudíž byl zcela lhostejný. Právě takový stav ovšem vyhovoval rostoucím ambicím silných jedinců, jako byli Sulla, Marius, Catilina, Caesar, Crassus, Pompeius, Antonius, Octavianus.

Tito mocichtiví mužové si stát prakticky privatizovali a postupně nastolili režim jen formálně kontrolované osobní moci. Římský stát se tak stal jakousi „demokracií bez demokracií“, o níž – kromě úzké vrstvy „liberálních intelektuálů“, jaké reprezentovali

například Cicero a Cato Mladší – už nikdo neměl zájem. A nakonec i někteří z těchto svobodomyšlných intelektuálů, například básníci Augustovy éry, poměrně pragmaticky vítali autoritativní režim, neboť zajišťoval prosperitu, stabilitu a alespoň vnitřní mír, o němž se pozdní republika, zmítající se v občanských válkách a chronických sociálních krizích, již dávno nebyla schopna postarat(...)

Třebaže na jedné straně si z antické demokracie bereme pozitivní příklad, na druhé straně bychom se měli poučit i z jejích slabín. To znamená rovněž poznání, že demokracie sama o sobě zdaleka ještě nemusí znamenat absolutní dobro a že vždy záleží na kontextu, v němž se rozvíjí. Soudobá „ideologie demokracie“, která mnohdy vede k jejímu vývozu, třeba i na hlavních tanků, do zemí se zcela jinými kulturními souřadnicemi, je nerealistická a naopak může vést, jak ukazují příklady Afghánistánu a Iráku, k ještě většímu rozvratu. (...)

Domnívám se, že demokracie jako politický systém nepředstavuje žádnou univerzální hodnotu, ale čistě jednu z politických technik, která se možná přirozenou cestou časem rozšíří v globálním rámci stejně jako používání aut, počítačů či mobilních telefonů. Mezinárodní společenství by si však počínalo mnohem uvážlivěji, kdyby tlačilo spíše na prosazování základních lidských práv a elementární etiky úcty k životu, které na rozdíl od politických systémů k univerzálním hodnotám rozhodně náležejí. (...) Vývoz politických a rozvojových modelů „šitých na míru“ západní společnosti do zemí se zcela odlišnými sociálními strukturami stejně jako vývoz západního konceptu individuálních práv do civilizačních okruhů, jimž je individualistická mentalita zcela cizí a jež jsou naladěny na zcela jinou „mentální vlnu“, vede nejen k četným nedorozuměním, ale zároveň nesmírnému lidskému utrpení a ničení ekonomických i kulturních hodnot.“

a ejhle – vidím hřbitov! A branku – tak jsem vstoupil. Přijdu k nejbližšímu, poměrně čerstvému hrobu a vidím na něm stát džbán, črpk. Asi na kytku, povídám si, ale kytky nikde. Zato kolem po zemi láhve od sodovek, piva i rakije – a přímo na hrobě jídelní miska, přibor, prázdná konzerva, obal od suchar. A jak jsem šel kolem, na všech nových hrobech to bylo podobné. Rituál loučení s hostinou se tu zřejmě odbyval přímo nad nebožtíkem a jako v dávných dobách se mu nechávají předměty, které jej spojovaly se světem. Pak už místo zarůstá travou, cestičky se ztrácejí a jen mirabelky si tiše padají na hroby. Nějaké jsem si zdvihl, popřemýšlel o tomto místě skutečně klidného, nehonosného odpočinku a šel jsem po svých.

JAROMÍR NEČAS

KALENDÁRIUM

UDÁLO SE:

- 13. prosince 1981
bylo v Polsku vyhlášeno stanné právo, vládu převzala armáda.
- 20. prosince 1890
se narodil **Jaroslav Heyrovský** († 27. 3. 1967) fyzikální chemik, za objev polarografické metody získal v roce 1959 Nobelovu cenu.
- 21. prosince 1940
se narodil **Frank Vincent Zappa** († 4. 12. 1993), legendární americký rockový zpěvák a skladatel.
- 21. prosince 2007
se Česká republika stala součástí Schengenského prostoru.
- 27. prosince 1860
se ve Vysoké nad Jizerou narodil **Karel Kramář** († 26. 5. 1937 v Praze), český a československý politik, první ministerský předseda Československé republiky.
- 1. ledna 2003
zanikl název české lihoviny rum, nadále se smí prodávat pod názvem tuzemák.

DĚJE SE:

- 4. listopadu 2010 – 31. ledna 2011
PLAY, výstava koncipovaná výtvarníkem Petrem Niklem vybízí návštěvníky k aktivní tvůrčí spolupráci, Výstavní síň Mánes, Praha
- 26. listopadu 2010 – 27. února 2011
A NEZAPOMEŇTE NA KVĚTINY, proměnlivost námětu květiny v dílech současných umělců, Moravská galerie, Brno
- 2. prosince 2010 – 27. března 2011
Olomoucké baroko, rozsáhlá expozice umění z období vymezeného symbolickými daty 1620–1780, Muzeum umění Olomouc
- 3. prosince
vychází v nakladatelství Jota kniha **Legenda H+Z**, autorů Jiřího Hanzelky (24. 12. 1920 – 15. 2. 2003) a Miroslava Zikmunda
- 9. prosince – 12. prosince 2010
Přehlídka animovaného filmu PAF, Olomouc
- 15. prosince 2010 – 6. března 2011
výstava **Jaroslava Róny**, spoluzakladatele skupiny Tvrdohlaví, Galerie výtvarného umění v Ostravě, Dům umění
- 15. prosince 2010
Didier Lockwood Trio vystoupí ve Španělském sále Pražského hradu. Známý francouzský houslista Lockwood, je průkopníkem propojování jazzu s jinými žánry.

- 26. prosince
Vánoční koncert Czech Virtuosi (na programu Česká mše vánoční J. J. Ryby), katedrála Petrov, Brno

- leden 2011
Projekt 100, putovní přehlídka filmů

- 7. ledna
koncert **Glenn Miller Orchestra**, známého amerického swingového tělesa, Janáčkovovo divadlo, Brno

- 20. ledna
„nejrychlejší dechovka na světě“ „rumunští **Fanfare Ciocarlia** vystoupí v pražském paláci Akropolis.

Fejeton

Bogoslov

Před lety, ještě jako redaktor Československého rozhlasu Brno, byl jsem s brněnským rozhlasovým orchestrem lidových nástrojů – známým pod zkratkou BROLN – na koncertním turné po Bulharsku. Ve volný den, který jsme trávili v Kjustendilu, jsem si vyšel do hor. Toto lázeňské město západního Bulharska leží v jakési obrovské míse, jejíž okraje tvoří hory až patnáct set metrů vysoké. A ty chrání rajské sady dole v údolí.

Dostal jsem se do vesničky Bogoslov a za ní jsem přišel k borovému hájku, který byl obehnan drátěným plotem. To mne udivilo. Na borovice pak navazoval řídký sad, kde byly jabloně, hrušně a mirabelky. Ty visely přes plot a kolem po zemi bylo žluto. Tak jsem si šel nasbírat. Kouknu přes plot

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Roční (čtrnáctideník – 26 čísel, 12 stran) **650 Kč**

Jméno Příjmení (firma)

Adresa PSČ

E-mail:

Datum Podpis

Toto je závazná přihláška k předplatnému. Výzva k zaplacení vám bude doručena měsíc před vydáním prvního čísla.

Milí čtenáři!

Družstvo Kulturní noviny vzniklo na podzim 2009. Spojuje lidi, kteří chtějí podpořit vznik nového kulturně-politického periodika. Vytváříme společenství, jež vnímá kulturu jako prostředek ozdravení společnosti i politiky.

PŘIDEJTE SE K NÁM!

Jako družstevníci – informujte se na druzstvo@kulturni-noviny.cz
Jako předplatitelé – pošlete vyplněný letáček na adresu KN nebo napište na info@kulturni-noviny.cz.